लालचन्द शोध पुस्तकालय (लाहौर)
डी. ए. वी. कॉलेज, चण्डीगढ़

संख्या १०४२ विषय ज्योतिष
नाम ग्रन्थ हस्तसंजीवनी
ग्रन्थकर्त्ता
काल सं० १८५५ परिणाम पत्र 23 / पृष्ठ 46
लिपि देवनागरी प्राप्तिस्थान लाहौर

कदाचित्तवश्यकं कार्यं हस्तं स्पृहकारादिल्वात्तस्य नक्षत्रं पुनर्वसुस्तत्र हस्तोत्तर इत्यत्र हस्तनक्षत्रात्पुनर्वसोत्तरं प्र
धानमतिमं पुष्यस्तत्राद्यस्तोदपि उत्तरप्रधानं उत्तराफाल्गुनी सान्यत्र इदं विशेषतमध्यात्परकः स्त्रीणामि
मेघनिर्जये गणकेन

शंमुद्रीक० १

ॐ श्रीगणेशायनमः स्वस्ति श्रीभरणसिद्धेः करणे श्रीजगद्गुरोः हस्तस्य मस्तकमस्तस्मत्वारे खा विचार्यते १ प्रागुक्तविधिना भ्येत्य न
ऐक्षानि गुरोः पुरः हस्तस्य दर्शयेद्धस्तं प्रशस्तेहि वसोदये २ यदुक्तं शैवसामुद्रिके शोभने हस्तनक्षत्रे ग्रहे सोम्ये शुभे दिने पूर्वाह्णे मं
गलेर्युक्ते परीक्षेत विचक्षणः ३ पूर्वमायुः परीक्षेत पश्चाल्लक्षणमुत्तमं क्षीणायुषां न रणं शेषे लक्षणैः किं प्रयोजनं ४ मणि
वंधासरः पाणिः सोऽकर्मकठिनो नृणां वामोऽतिकोमलो वाभुवां संयत्करः करं ५ यदुक्तं वामभागे तु नारीणां दक्षिणे पुरुषस्य च
विलोक्य लक्षणं विज्ञैः सर्वमायुः पुरः सरं ६ विवेकविलासे पुनर्विशेषः उत्तातः पि २ कोलस्मतिलकं मशकोव्रणः स्पर्शनेसु
रणं पुंसां शुभायांगे प्रदक्षिणे ७ वामभ्रुवां पुनर्वामे स्त्रीशकस्य नरस्य नरस्य च ख्यातो दक्षिणके कैश्चिन्नरस्यांगे शुभो मतः ८।
स्त्रीशत्वाद्बालकस्यापि सुभगस्य विलोकते वामहस्तात्फलं पंचदशवर्षाणि किंचन ९ श्लक्ष्ण ३ श्लोऽरुणोऽछिद्रः स्वेदस्निग्ध
श्च मांसलः श्लक्ष्णास्ताम्रनखो दीर्घांगुलिको विपुलः करः १० पाणिमूलं दृढं गूढं श्लाघ्यं सुश्लिष्टसंधिकं श्लथं सशद्दहिनं च निर्ध
नत्वादिदुःखदं ११ धनी पाणितले रेखा नीलेमध्ये पिवेन्नरः अगम्यागमनं पैतेकश्लाघे धनवर्जितः १२ दातोन्नतेकरतले

१ वैक्रेति भएनंतद्धस्तनक्षत्रप्राप्तोघटीचतुष्टयमध्ये सहाकरवीहस्तं कार्यं खहस्तदर्शनवत् परस्यापि हस्तः सवितृदेवस्वनात्वीते वा ४

M-1042

अकर्मकठिनं पुंसः अस्थिकाठिन्यमित्यर्थः मृदुसुकुमारपाणिपादं इत्यादिसिद्धांतोक्तिः सास्थिपरा न किंतु सुकुमारं च अंजिका ३ 3

अस्या तत्र प्रथमः स्त्रीणां वामभागे लक्षणं परीक्षणं कार्यं पुरुषस्य दक्षिणे इत्यर्थः प्रतीतः द्वितीयस्तु एकस्यैव पुरुषस्य लक्षणं दक्षिणे स्त्रीणां वामभागे तथा स्त्री
स्वस्य लक्षणं वामभागे पुरुषस्य भवेदिति स्त्रियाएव दक्षिणे भागे परीक्षणीयं इत्यर्थः ॥ अतएव अस्मिन्श्लोके पुंसस्त्वा पुरःसरमिति पाठे द्विपुरुषे पाणिसंगछे

निम्ननस्यासितुर्दैनं धनी निद्रेच संस्थिते निर्द्धनो विषमे पुमान् १३ करपृष्ठं सुविस्तीर्णं पीतं स्निग्धं समुन्नतं श्लाघ्यं गूढशिरं नृणां फणा
भृत्फणासन्निभं १४ विवर्णं परुषं रूक्षं रोमशं मांसवर्जितं मणिबंधसमं निम्नं श्रेष्ठं करपृष्ठकं १५ यद्वक्रहस्तविवकारेण हस्त
पृष्ठं सर्पफणाकारं रोमविवर्जितं श्रेष्ठं मांसलमुच्चांगं मणिबंधांकितं शुभं १६ अकर्मकठिणे पाणितलमध्ये तदुन्नतं हानिनां रूप
णानां तु भवेद्दत्यंतनिम्नगं १७ तलं वक्रं यथा हस्तमतिदीर्घं च नो शुभं रेखाभ्रमरचक्राकाः सूक्ष्माश्च स्फुटिताः शुभाः १८ अथांगु
ल्यः दीर्घनिर्मांसपर्वाणः सूक्ष्मादिर्याः सुकोमलाः सुघनाः सरला हृताः खिन्नारपंगुलयश्च प्रिये १९ पर्वांतविरलाः शुष्काः स्थूलाव
काद्दरिद्रतां शस्त्रघातं वह्निभ्रांश्च टलं विपिटाश्च ताः २० विवेकविलासे श्लिष्टान्यंगुलिमध्यानि द्रव्यसंचयहेतवे तानि चेच्छिद्रयुक्तानि
त्यागशीलयुतो नरः २१ तर्जनीमध्यमारंध्रे मध्यमानामिकांतरे अनामिकाकनिष्ठांतः छिद्रे संतियथाक्रमं २२ जन्मतः प्रथमे
शेवा द्वितीये चतुर्थीये केभोजनावसरे दुःखे केप्याहुः श्रीमतामपि २३ भाष्यं तर्जनीमध्यमयोरंतरे निद्रे निरंतायां अविरले
इत्यर्थः नतु अंतरे घने बहुले यमर्थः पूर्वापरविरोधात् अनामिकांतरे रेखायाः कनिष्ठांस्याघहाधिका धनवृद्धिस्तदा

वामहस्ते मात्पत्नी दक्षिणे धनवृद्धिः एवं दक्षिणे छद्रातदापि पत्नी वामे लक्ष्मीः १ तर २

दीर्घपर्वांतेन पुनरुक्तिरिति ५

अत्र सामान्योक्तावपि दक्षिणकरस्य ध्वजा दक्षिणे पुंछिद्रे तत्र वा स्त्रियाः स्त्रीपतेर्वा

M-1042

हापुंसां मातृपक्षो वहुस्तथा २४ मध्यमाग्रांतरेखायां अधिका यदि तर्जनी प्रचुरस्तत्पितुः महाश्रियश्च विपद्दोन्यथा २५ अंगुष्ठ
स्यांगुलीनीचपद्मूनाधिका भवेत् धनैर्धर्मैस्तथा हीनो नरः स्यादायुषापि च २६ मध्यमायां तु दीर्घायां भार्याहानिर्विनिर्दिशे
त् अनामिकायां तु दीर्घायां विद्याभोगी भवेन्नरः २७ इदं पदविषयमिति केचित् अपर्वे यस्य पर्वाणि दृश्यंते गुलिपर्वसु संस
क्तांगुलयो ये चेते सर्वे चिरजीविनः २८ यस्य हस्ते पदे दीर्घा अंगुलीमिलिता थवा स पुमान् विरहीनित्यं ह्रस्वांगुलिदरिद्रता
२९ अनामिकापर्वयद्यविलंघते कनिष्ठिका वर्षशतं स जीवति नवत्यशीतिर्विगमे च स[illegible]तिः समानभावे खलु षष्टिजीतिः
३० तारस्याभगवत्प्रेदधिकायं चभिर्ग्रवैः तृतीयपर्वतस्तर्हि शतवर्षाणि जीवितं ३१ चतुर्भिर्नवतीरामेरशीतिः सप्ततिर्द्व
ये समलेषष्टिवर्षाणि हिने। हीनत्वमाप्नुयात् ३२ पंचाशदेकयवतश्चत्वारिंशत् यवद्वये यवैस्त्रिभिर्न्यूनतायां त्रिंशद्दे द्वे सु
विंशतिः पंचभिर्दशवर्षाणीत्येवं निर्णीयमायुषि ललाटे शतवर्षाणि रेखा पंचकतो वदेत् ॥ रूप्यांगुलीविमर्शः ॥ मणिबंधे
यवश्रेण्यलिखश्चेन्नृपतिर्भवेत् यदि ताः पाणिपृष्ठे ततोधिकतरं फलं ३५ द्वाभ्यां च यवमालाभ्यां राजमंत्री धनी बुधः एकया बप
ज्यात् श्रेष्ठी बहुधनो वितः ३६ मणिबंधः अथ रेखाः रत्नाकरो त्रेखाकरभाङ्नतेन सोः एता रेखा यांतिति स्वस्तर्जन्यंगुष्ठ

दिक्यासत्र योजनं हस्ताधिष्ठितिपिकारेंद्रिशक्तिरिति इंद्रस्य पितरेखाया दक्षिणतएवावगमात् यमस्यपितृपतेरुपयोगं वैश्यानां भ्राजासीनांव
ऊर्जीवित्वा कांतयायमुनासरस्वत्योपश्चिमारूपकरभागहायुषः एणिताकांतयावरुणस्यउत्तरं स्यांधनराशिस्थानाद्धनहस्तोधनहस्त्यपयोगः

कांतरं ३७ रेखास्तिस्रोप्यर्कर्यषांसंपूर्णादोषवर्जिताः गोत्रेधनेजीविते चतेषांवृद्धिर्नसंशयः ३८ हस्तेरेषात्रयंचैतत्त्रिभ्यत्रयमुदाहृतं
पितृरेखोर्द्धलोकःस्यात्मातृरेखाचमानवी ३९ पातालमायुरेखास्यात्रातादक्षिणहस्तगाः धातुर्मूलंतथाजीवोवामेचैताविपर्ययः
यात् ब्रह्माविष्णुःशिवश्चासांक्रमतस्वधिनायकाः चतुर्दिक्षुतलस्यार्थेशक्रोप्यधिपादिशा ४१ पितृरेखावाल्यवयःतारुण्यंपितृ
रेखिका वार्द्धक्यमायुरेखायांवायुःपित्तंकफस्तथा ४२ चरस्थिरद्विःस्वभावाःपुंस्त्रीनपुंसकाभिधाःसमस्थलांबुचारिणःसलंर
जसमःक्रमात् ४३ यस्याःप्राधान्यमेतासुतस्यामूपंनिरूपयेत्जीवस्यागमनंवामेगमनंदक्षिणेकरे ४४ भाग्यं यदातिसुरेखा
सुपितृरेखाश्रेष्ठासुलक्षणानिर्दोषास्यात् तदोर्ध्वलोकान्नरआगतोवोध्यतिवामेहस्ते दक्षिणहस्तादूर्ध्वलोकेगमिष्यतिदू
ति निर्णेयं एवंचराचरंज्ञेयंरेखाभिःसंप्रकाश्यते भूतंभवद्भविष्यंवादीपिकाभिर्गृहंयथा अथासांगुणाःसूक्ष्माःस्निग्धाश्चगं
भीराःप्रलेवामधुपिंगलाः अव्याहतामतच्छिद्राःकररेखाःशुभानृणां ४६ सागायरक्तागंभीराःसुखायमधुपिंगलाःसूक्ष्माः ॥
श्रियेभवेयुस्ताःसौभाग्यायसमूलकाः ४७ छिन्नासपल्लवाःस्थूलाविषमास्थानकच्युताःविवर्णाःस्फुटिताहैस्तानीलास्त

समुद्रीक० ३

द्वयं कुले द्वे रूपे दक्षिणदिशा धनाधनरूपद्वयं पश्चिमांतदत्येवमुख्यं विद्याचतुष्टयेपि साधकत्वात् पंचन्यपि रेखा मुख्येषे ति प्रकरणहस्त
संजीवनमतं उत्तरीच्यां भाग्यधर्मदयोरेखास्ता आयुरेखामध्यपतिताः पूर्वस्यां अंगुष्ठान्निर्गता वाहनयात्राहिरेखास्ता पितरे।
रेखा मध्यपातिन्य इति न मुख्याः ॥२॥

न्यनोत्तमा ४८ क्लेशं सपत्नवारेखा छिन्ना जीवितं संशयं कदन्तं परुषा द्रव्यविनाशं विषमार्यये त् ४९ रेखाभिर्बहुभिः क्लेशः खल्वा
भिधन हीनतारेखा मनुः पंचषड्भ्यो बहुरेखा दरिद्रता ५० मुख्यारेखा दूमास्तिस्रः सहिता ऊर्ध्वरेखयारेखाचतुष्टयमिदं प्रकीर्णक
मतः परं ५१ ॥ॐ॥ ॐ नमः श्रीगणेशाय नमः श्रीगोपालो जयति भास्तु ६० हलिदासुयचोरधणं फुडियविवन्नासुबंधणं मुहयं नि
लासुपरुस्कोसुयसोगोपसंमाहिवभोगो ६१ मुख्यारेखा दूमास्तिस्रः सहिता ऊर्ध्वरेखयारेखाचतुष्टयमिदं प्रकीर्णकमतः परं ६२
प्रकरणं तु विज्ञा १ कुल २ धन ३ रूपं रेहिति यं आउ ४ ऊर्ध्वरेहा ५ पंचविरेहा उकरेजणासजयं तिपुच्छकयं ६३ अरेखं बहुरेखं
वा येषां पाणितले नरणं ते सुरल्पायुषो निश्चाद्दुःखिता नात्र संशयः ६४ इति सामान्यतो रेखाफलं यावत्सोगुलंछां मूलाजीवितरे
खया तावंतः शरदाज्ञेयाः पंचविंशतयो बुधैः ६५ कालहानितया पेदेज्ञेया विंशतयो पि च आयुरेखास्वरूपाच्च अल्पमृत्युविचार्यते ६६ अत्रवचनप्रामाण्यायहस्तचिह्नसूत्रमेवलिख्यते हस्तचिह्नं प्रवक्ष्यामि गुरुक्तं श्रद्धयान्वितं लक्षणोज्ञायते सद्यो जीवितं
च शुभाशुभं ६७ आयुरेखातर्जन्यांतस्यादृशतमायुषः वेधारेखा भवेद्यस्य लक्ष्यते तस्य लक्षणं ६८ वामे वामे त्रये वेधे
नजलेमृत्युं समादिशेत् रेखा सरलवेधे न शस्त्रेण मृत्युमादिशेत् ६९ दक्षिणे पार्श्वे स्याद्वेधान्मृत्युर्महारुजः ७० धनरे

दक्षिणे दक्षिणे वेधे वह्निसर्पभयान्मृतिः वाम १

लयो

श्रीराम० ३

M-1042

7

खायसदीर्घीतसध्यान्यंमहाद्भुतं भिन्नरेखाभवेभिन्नंद्रव्यंव्ययसमाकूले ७१ नतिष्ठतिचिरंकालत्रिशूलंस्यानरेखया मध्यत्रिशूले
दुर्व्यंछलछ्रीदिसंभवं ७२ मध्यांगुलीमूलगताधर्मरेखानिवेदिता वज्ररेखाभवेघस्सस्श्रद्धाधार्मिकोहिसः ७३ वज्रंअनामिकाम
लेतत्प्रतिष्ठाविधायकं तस्मिन्भिन्नेभवेत् मेरोमध्येरेखात्रमध्यमा ७४ अंगुष्ठादौशत्रुहंतेदैवतस्यजयभवेत् लक्षणंतस्यवक्ष्या
मिमृत्युर्येनेहबोध्यते ७५ तस्यमध्योन्नतारेखाविदग्धेज्ञायतेसदाः हतासुरेकोह्यम्भांचत्रिभिःसहमृतिर्जने ७६ रेखाभिस्तिस्रश्चे
णांजलेमृत्युनेचान्यथा चतुर्थ्यारेखयाशत्रुरणमध्येमृतिर्भवेत् ७७ अंगुष्ठोद्वयवःपूर्णःसदायुःसायशस्करः मध्यमेदेभवेद्दुः
पंचाशद्वर्षतःपरं ७८ करणेदृश्यतेरेखालक्ष्मीसौभाग्यदायिनी तस्याग्रंश्रेष्ठखलायस्सरूपवान्धनसंयुतं ७९ यवैरंगुष्ठमध्यस्थे
विद्यास्वातिविभूतयः शुक्लपक्षेतदाजन्मवामांगुष्ठेतुरात्रिके ८० यवोऽत्रदक्षिणांगुष्ठादिवाजातेविनिर्दिशेत् उभयांगुष्ठतेतस्मिन्
कृष्णपक्षेदिवाभवं ८१ आयुरेखातलेवक्राचारेखांकुशयद्भवेत् तदेहस्तिभयंविद्याद्रेखाछिद्रेजलाद्भयं ८२ प्रांतेजीवितरेखायास्ति
र्यगरेखायदाभवेत् तदार्थतयतितोज्ञेयःसास्त्वामाग्राचेद्दराद्भयं ८३ आयुरेखामध्यभागेउभेरेखेवस्थिते एकादीर्घालघुश्चैकात्दोर्द्वे
नियतेग्रहात् ८४ आयुरेखातलेरक्तातदारक्तविकारतः गंडव्रणादीर्घीतोवातत्तद्रोगमेभवेत् ८५ आयुरेखातरेशुक्लविदेवःसन्नि
वात् वामध्यतरेखेदक्षिणेस्त्रीमृतोतरा श्वसुरकुलधनंवदन्ति सोचश्वसुरेखामध्यतिनरास्यसुरकुलधनंवदन्ति सोचश्वसुरेखामध्यतिनरास्यसुरकुलधनंवदन्ति
भगनीभोग्यवतीभ्यांदारस्पंडुभ्यांदुःखीव स्त्रीरेखातिगस्तेनापुरुषस्यवामकरस्यापुरेखास्यात्रायेन इत्युक्तंपुरुषेतत्रावामभागवन्ये स्त्रीकवे
चः रात्रेवस्त्रीशाधान्यादर्थतेप्रश्नेनायस्यातत्र १

M-1042

सातदा अग्निभिर्विदुभिरक्तैः श्यामैर्वदभयंवदेत् ८६ पितरेखांगुष्ठोखांतेयारेखाऽर्द्धरेखिकः तत्सेखाद्वारभेणः स्याद्वेलकेशश्चत
म्वेत् ८७ अंगुष्ठमूलांदारभ्यमणौरधिकदेशाः यावतोरेखिकास्तावंत्यत्यानिविचारयेत् ८८ पुत्रास्तुदीर्घरेखाभिर्लघुभिर्दा
रिकामता जीवनंमरणंत्वेषामभेदाद्वेदतस्मृतं ८९ वंधुसंख्यांवदंत्येकेनिर्णीयंतद्गुरोर्गिराः आयुरेखापल्लवास्युहिनयेःगुलि
सन्मुखः ९० अंगुष्ठसंमुखासर्वेद्वयसंपतिकारिणः मातरेखापल्लवेस्तेलभ्यंमातुलतः ९१ आयुरेखासंमुखौस्तेनलभ्यंमातप
तः कनीष्ठकानामिकायोयेस्नेहःस्यात्स्वजनैर्दृढः ९२ सांतरत्वोतयोप्रीतिछेदःस्यादंतरात्माछिद्रांगुलीभिर्दीर्घिसांद्राभिर्धनवान्न
र ९३ तर्जन्यधस्त्रिवेरांयतर्यद्वारेखाद्वयंभवेत् आद्यादैर्घोपितुर्मृत्युप्रथमंमातुरन्यथा ९४ पितरेखामातरेखामिलनेगृहवेधम
कलत्रमित्रसंवंधोवामेतत्संगमेदरे ९५ कनिष्ठांयदिदीर्घास्याद्दूरेखासमाश्रिताव्यवसायतदालाभोयशस्तस्यमहोज्वलं ९६ ॥
आयुरेखांतरेछेदेजलाद्भयंज्वलनाद्भये स्त्रीप्रसंदयययशास्तथाल्पमतिसंभवः ९७ चतुष्किकास्यादंगुष्ठपितरेखांतरेयदितदाह
श्चिकदेशस्यादंस्थ्यायादेष्ट्रिणोभयं ९८ अंतेयदायुरेखामारेखागुष्ठधनोन्मुखीः तदाष्टवैसुखीपश्चाद्दुःखवान्निर्धनःपुमान्
९९ मित्रपिंडामात्रेखायुत्रेखामूलसंगमे यौवनेसुखभोक्तास्यादंगुष्ठांवेयवे १०० इतिहस्तचिह्नसूत्रं अथप्रक्रतःकनिष्ठांगुली

M-1042

छ २

देशाच्चरेखा गच्छति तर्जनीं अविच्छिन्नानि वर्षाणि शतमायुर्विनिर्दिशेत् १ कनिष्ठांगुलिदेशाच्चरेखा गच्छति मध्यमाः अवि
च्छिन्नानि वर्षाणि अशीत्यायुर्विनिर्दिशेत् २ कनिष्ठांगुलिदेशाच्चरेखा गंसनामिका अविच्छिन्नानि वर्षाणि षष्टिरायुर्वि
निर्दिशेत् ३ कनिष्ठांगुलिदेशाच्चरेखा तत्रैव गच्छति त्रिंशद्वा विंशवर्षाणि तस्यायुः परिकीर्तिता ४ प्रकरणेत्वयं विशेषः
कालं गुलीइरेहा यस्मिन्लंघेज राजस्तग आअरकंडा अस्फुटिया वरिसाणा अचसोजीवे ५ वासंतीसंचालं पन्नासं सट्ठि
सतरि असीई नऊई कनिष्ठयाउपरासिनीजीवजाणिजा ६ कनेजांवा चतुष्काधोभागानष्टौप्रकल्पयेत् यथा सतनुरेखा या
मायोल्लंघनतः शतं भाष्यं एवचतत्सुनिर्दिष्टं तेयाविंशतयोपिच कालहनितयायेत्तमित्युक्तं सूत्रतापुरा ८ इत्यायुरे
खाविमर्शनं आत्मा चलाद्द्रव्यरेखा रक्तखंडाधनमहा तस्यांतेचेत्प्रलवाजीवरेखा मुखा अपत्यहा ९ अंगुष्ठसंमुखा येते
तावद्धारेधनाजीतं तस्याछेदे राजदंडश्चोराभ्दीतिस्तुवेधतं नरः प्रकरणे वेधाकुपपहामभिमगुलीइजारेहासाकुणाइ ६
णासमिहंहेसरकयंव आपारेयं १० भाष्यं दिक्षारेखावलवत्वेगुणाचार्यमित्यर्थः गूतिधनरेखाः गोत्ररेखाश्च यस्सहखंडावे
धवर्जिताः गोत्रेसमुख्यतां यांतिसर्वेषामाश्रयः पुमान् १२ पार्वतः पल्लवाश्चास्यामायासंमुखयामिनः तीर्वेतपितृद्रव्यस्य
गोत्ररेखा मस्तनः छेदे जीवनः पितुर्वीमरणात्तः पितुर्वीमरणात्कृष्टकृतेधमेव्योधात्तः क्रांतरत्वद्रव्यारि मुख्यारिद्वारधमेवो धरेखादिधनकथ्यते द्रव्यास्यगायो
कर्षकर्षकथ्यते पितृरेखा तो निर्गत्य कापिरेखायगतिपितृधनभोक्ता धनरेखायाकरभ्रांतिगत्य कापिरेखामितितिदापाश्चिमदिशो लक्ष्मं नतु कश्चित्तिष्ठाधः स्त्रीरेख
ऊर्ध्वाग्रत्रेयामहस्तापुरेखापीत्रपत्यहा २।८

श्रीगुष्टतर्जनीमतद्वेद्वस्तानविचक्षिणः अत्रमंदिरबंधस्यवामकोणस्यभ्रासः तत्रैवकुमतत्रूतस्यकुदैवतस्यसद्भावात् विघ्नरेखास्थानत्वात्

M-1042

10

समुद्रीकः ५

भवेयुर्भागाहारिणः १३ यावंतपल्लावाराज्ञाभिमुखास्तेप्रियंवदा भ्रातरंखजनाःकार्य्येपुंसःसाहार्य्यकारिणः १४ इतिप्रकरणे
पुनःमणिबंधाउपयदीयरासिणीजावइवपारेहावहुबंधुसमारन्नेकुलवंसनिद्दिस्सतस्स १५ दीहाइजाणदीहंकुलवसडहि
संमडहियाणविन्नाणजाणछिन्नेजासुमिस्सचभिन्नाण १६ कुलेरेखामणिवधीदूईरेखायामंगुष्ठादिसुमीखीअसौपंच
विधाराज्ञाअयणीराजमोखदा १७ नृपोनृपमित्रोवाप्राप्तेचेतर्जनीमसोज्येष्ठाप्राप्नोतथाचार्य्यः ख्यातिमानसेन्यनाथ
कः १८ सेर्थवाहोधनीनेतोर्द्वरेखाचेतुशिवाश्रिताः कनिष्ठायामूर्द्धरेखाप्रतिष्ठावानमहायशा १९ प्रकरणेतावाहु अ
रकंडाअस्फुडियायतवरहियातहा आविछिन्नाणविउहरेहासहस्सजणयोसणीभणिया २० तत्रापिजातिविशेषा
त् फलविशेषः विघ्नाणवेअकरिरज्जकरीखतआणासारेह वैशाणअछकरिसुखकरीसुहवगीण २१ तत्रऊर्द्धरेखाद्वयंमागु
कंजामणिबंधयअद्दाकनिष्ठाजावजागअरेहासाकणारजसमिद्दनुहुवितंसंयुतं २२ प्रकरणमतेयशोरेखारेयमेव मणि
बंधाभ्योरेहा अंगुठयरामणिणमभागयासाकणारसछजुतं विणानविअरणकेयुरिसा २३ एतन्मतेविघारेखाद्वयमे
वशेवसाद्विकेप्युक्तं त्सक्तोर्द्धमणिबंधपारेखाचोंतरगामिनी यशोदहातिसापुंसांश्रीदायिकानसंशयः २४ ऊर्द्धरेखाच

श्री० ५

तस्य चक्षुरंगुलीषु भवति चेत्तनाभोगसुखसेनासमुद्रवचनं यथा २५ इत्युर्द्धरेखा विमर्शेन अथ प्रकीर्णकरेखा स्त्रीरेखा
वामहस्ते स्यादायुरेखा स्वभावतः पक्षवैस्तस्यासौ खंतुवामगैः २६ विवेकविलासे पुनः आयुर्लेखा कनिष्ठांतर्लेखास्युर्गृ
हेणिप्रहासमाधिश्चुभशीलस्या विषमाभिः कुशीलका २७ प्रकरणकारस्तु कालार्के गुल्मो महिद्वारेहा ओजस्सति या
ऊंतितति या मितायुरिमस्सयतति या महिला २८ दीह्वहियकोमारीफुडियाहिपुम्ववंवियाणिजासहाहियसोहगंफुडियाहि
विहदयंजाण २९ हृदयंदुर्भगत्वमित्यर्थः अथ चूनडीरेखा दीक्षारेखा वलवालीपुरस्थाचेन्महत्तरा वाधयेद्वाररेखासा
तद्दामिओदयंवहेत् ३० अथ हस्तचिन्हग्रंथकारेणपितृरेखांगुष्ठरेखांतरेयाऊर्द्धरेखिकाइत्यादिनाहाररेखाऊक्तस्त
त्रे स्वपरस्त्रीरोगपरंनपुनः परिणयनादिसंस्कारप्राप्तेस्त्रीविषयं तारमूलामणिं यावत्तरेखा यत्संख्यायास्फुटीतावत्
तीर्महिलास्तस्य राजयोगे विनिर्दिशेत् ३१ यदुक्तंशैवसामुद्रिके दशमाध्याये सुर्यवत्सोत्तरेखामणिजीवितरेखयोः ता
वंतोमहिलास्तस्य स्त्रीयास्तावन्मिताः प्रिया ३२ स्त्रियादृस्त्रिरणपाणिस्यापतिरेखाप्रकीर्तिताः आयुरेखान्नतद्वेद्यो

स्त्रीरेखाऊक्ता अत्रवामहस्तापुरेखाऊक्ता पुनस्तारामूलादिसादिनास्त्रीरेखाऊक्ताराजयोगेताहे आपत्यारेखानवकाशाद्वातेमत्र राजयोगे
धादगुष्ठतलेरेखापाप्तपत्रेखाः सर्वाःस्युः अत्रतेनापमस्यागुष्ठातस्तातरेखाविपर्यतेसमर्थिते राज्ञोवाप्तोआत्मनाशाक्वचिद
तोगुष्ठसंपुरेखपत्रेरेखारूप्यकाशिमात्रेगणने पद्धास्यर्द्धाकादित्वेतेकक्रूपकरभरेखाभ्रमिभागिन्यादिगणने ३८

अनुक्तचिन्हनिषेधः प्रयोजनामणिबे तारभावायितरेखा

भ्रातृरेखायाः नाशोपिसेवकां

इत्यलं:

श्री०
समुद्रीकः
६

ताः समांकेतदाग्रयमंपुत्रीपरिषिषमांकेतदाग्रयमंपुत्रः १६८

M-1042

12

गस्याद्विधवाकारः ३३ तद्दक्षिणकरेतामूलाद्दिमणिवंधनंरेखायावंतस्तउद्भूतास्त्रियातावंतस्ईश्वरा ३४ यदुक्तंपुष्टंयदे
हरेहेस्यालक्षणंवाथलक्षणंइतरंदाभ्यतेतेनवलवत्फलदंभवेत् ३५ तथाचयोगीष्टभतेयेस्यभ्यस्त्रीसंगमोनहि दारे
खाभक्तशिष्यंतत्वन्वाप्रभुक्तकृत् ३६ लक्ष्मीराज्यंवाहनादिन्नराणांवांभकरादिह ज्ञानमैश्वर्यंवंशादिवीक्षंदक्षिणपाणि
तः ३७ योगिन्यांतमुखंपत्युस्तस्यादक्षिणपाणितः ज्ञानंयात्रातपःशौचंगुरुसौख्यंनिरीक्ष्यते ३८ इतिस्त्रीरेखाविमर्शनं मणि
स्वभावरेखांतःरेखाभिः करभेन्नराणांअपत्यसंख्यानिर्देशसंप्रदायनताअर्थात् ३९ यदुक्तंहस्तविंवकारेण यावंतः
करभेरेखाहृदुत्तावद्दपत्यदाः ताः समांकेतदाघास्त्रीविषमांकेनरंवदेत् ४० योगिनांतनयस्थानेशिष्यप्राप्तिर्विचा
र्यतेपत्युःस्थानेथयोगिन्योधर्मयोगमवाश्रय ४१ अन्यत्रापिभोजकृतसामुद्रिकेलक्षणंयेसमाख्यातेविस्तरेणवरना
नेपुंलक्षणरुष्टिसेवकस्तंवर्णयतुक्षमइत्यादिकेपुत्रहाकरभेरेखाकनिष्ठाधःकल्पत्रकृतः अंगुष्ठमूलेरेखासुभ्रा
तृभांडानिशंसति ४२ मणेरंगुष्ठमूलांतयारेखास्तलसंमुखासूक्ष्मास्ताहिभगिण्यस्तुभ्रातरस्थूलरेखिता ४३ ता
सुयाअस्फुटारेखास्तावंतोनिधनंगताः यस्फुटास्तेथजीवंतरूतिसामुद्रिकंवचः ४४ अत्रमतांतरे आदिदेवप्रण

M-1042

म्पादौसर्वज्ञंसर्वदर्शनं सामुद्रिकंप्रवक्ष्यामिशुभदं पुरुषस्त्रियोरित्यादिकैर्जैनसामुद्रिके तथाविवेकविलासेप्रोक्तंयथा
आयुर्लेखावसानाभिर्लेखाभिर्मणिवेधनंषुसप्तभिर्भ्रातगेसप्ताराभिर्जीयपुनः ४५ अस्सप्ताभिरदीर्घाभिर्भ्रातजा
स्यापुषाःस्त्रुटिःयवैरंगुष्ठामूलोसैस्तत्संख्यासूनवोनरणा ४६ अपत्सरेखाःसवोःस्युर्मत्स्यागुष्ठतलांतरेहस्त चिह्नेषे
तदेवसंमतंविदुषामतं ४७ प्रकरणेतु अंगुष्ठस्यहिंदुमूलेजतियमिताडंमूलारेहा श्रोतेहुंतिभाडुपारवलुतरेडयाहिहुं
तिभदणीश्रोत ४८ रंस्पुक्तापुनस्तत्वेदमुक्तं अंगुष्ठस्त्वयहिहारेहा श्रोजस्सजतियाहुन्नततियमितायुतासाहाहियरे
खाहुति ४९ जतियमिताविलातेहारियामुयाजाण अरकंडाअछिन्वाजीवंतियततियाता ५० पुत्रभ्रातरेखाविचा
खातिविभूतिःस्यांघवेचंगुष्ठमध्येगे शुक्लपक्षेजन्मरात्रौवामांगुष्ठेगतेयवे ५१ कृष्णपक्षेदिवाजन्मदक्षिणां
॥४॥४॥४॥४॥४॥४॥४॥४॥४॥ गुष्ठगेयवैविद्धविवेकेनपक्षसप्तमयः क्वचित् ५२ विवेकविलासजैनसामुद्रिकेचैवंशु
क्लपक्षेतथाजन्मदक्षिणांगुष्ठगेयवेकृष्णपक्षेनरणांजन्मवामांगुष्ठगतेयवे ५३ प्रकरणेतुदाहिणहत्थगुष्ठयमवेयजेवणदिवसजन्मं

सेवामंगुष्ठजवेराभूरणजाणिजनिसिजायं ५४ अंगुष्ठोदरमध्यस्थेयवेभोगीसदासुखीवहूनामथवेकस्ययवस्यफलतुल्यता ५५
अथद्वात्रिंशल्लक्षणारेखाविचारः शंख १ तामरसं २ धनू३ रथवरो ४ दृभोली ५ कूर्मोद्दकुशा ७ स्वस्तिकतोरणानि १०
वश ११ पंचाननं १२ पाद्य १३ चक्रं १४ शंखं १५ गजो१६ समुद्र१७ कलशो१८ शशाद्द१९ मत्स्या२० यवा२१ यूप२२ लूप२३
कमंडल २४ न्यपतिभत २५ सच्चामरो २६ दर्पणं २७ ओक्षा २८ पताका २९ कमलाभिषेकः३० सुदाम ३१ केकी ३२ घनपु
स्पभाजाइतियषट्पहीरातत्फलहस्तविवकारः प्राह महंगोस्तलोन्मुखेमत्स्येसहस्रधनवान्नरः मकरद्दशसाहस्राशंखेलक्षय
तिर्भवेत् ५७ आतपत्रंकरेयस्यदंडेनसहितंपुनः ध्वजोवाचामरयुगंचक्रवर्त्तीसजायते ५८ ध्वजोहस्ततलेयस्यसद्दलेसुखी
भवेत् करभोमासलश्चेष्टांगुलिपर्वतमीसले ५९ करभानिर्गतारेखाधनरेखायहागता अंकुशाकारभयस्यसपुमान्गजवान
न्नप ६० गजरेखाहस्तिरेखाधरोजाभुरःसहाकृतौकरेदृषभोगोकुलपतिः कर्वुकोवहुरूपवान् ६१ सूर्य्यप्रतापवान्शूरश्चंद्र
प्रकृतिकोमलः सिंहासनेयद्धीरोभोरेमातुलसुखी ६२ नहावर्त्तेनृपपदसौभाग्यंकच्छपाकृतौ पूर्णकुंभधरःपाणौनसंपूर्ण
मनोरथः ६४ रथाकारेरथीलोकेशोघमःपरिवारवान् वह्नादिशस्त्राकारेस्यात्लेशकारीसुसाहसः ६५ धनुषोवस्त्रभोली
केमंत्रीचामरवान्करेःपुष्पमालांकितोहस्तेयशस्वीधनवान्नरः ६६ मुकुटेराजमानःस्यात्कमलेवहुभोगवान् मुष्टौतिलेपुत्रप्र

M-1042

ताः सर्पे क्रोधी महाधनी ६७ छत्रेहर्षप्रतिष्ठावान् स्वस्तिके वार्द्धके सुखी स्थलपद्मे चतुरः क्षमावान् महीतौ ६८ कुजे लेशी सिद्धकार्यो
विद्यावान् स्याच्छरासकौ विमाने दुर्गगेहादिति माता कीर्तिमान् जायते ७० एवं रेखावलाद्ज्ञेयः स्वभावनिर्णयो गिनीत रेखाकृति
स्थानं ज्ञेयं ग्रंथांतरादिह इति हस्तविवेकसूत्रे माघी सुदशमि अर्के राजा योगी अरे अथवा दशमि भुक्तिभिः सर्वावस्था भवद्दुःखि
तः ७२ यदुदोक्तप्रकरणे अंगुलीमंगुष्ठो वरिहवंति भयराइदाहिणावता सोधणा भोगी पुंजा धर्म्ममर्र बुद्धिमंतो य ७३ वृत्तो
वातोरणशक्तिर्मठदेवकुलानिवा अशास्वतं विजानीयात् धनवंतं महीधिपं ७४ वंध्यरेखा विवेकविलासे पुनः शफरोमु
करः शखः यप्राः भाणोस्यसमुद्भवः फलदः सर्वदैवांसकाले पुनरसंमद्वफ २लदः सर्वदैवांसकाले पुनरसंमुख ७५ शत
सहस्रं लक्षं वा कोटिं द्वयं यथा कामं मीनादवः करेस्पष्टाछिन्नभिन्नाद्योऽस्पदा ७६ सिंहासनदिने शाम्भानंदावर्त्तदुतोरणैः
पाणिरेखास्थितैर्मर्त्यैः सार्वभौमानसंशयः ७७ श्रीवत्सनमुखी चक्रेणोवोंशः यविनाधनी भवेद्देवकुलाकाररेखाभिधार्मिकः
पुमान् ७८ पाप्पयानरथास्वेभवृषरेखाकिताकराः येषां तेपरसेनानां हठग्रहणतत्पराः ७९ एकमप्यायुधं पाणौ षट्त्रिंशन्म
ध्यतो यदि तदापरैरयोध्यः स्याद्वीरो भूमिपतिर्जेयी ८० उडयो भगिनीपोतो यस्य पूर्णकरांतरैः सरूप्यस्वर्णरत्नैना पात्रैः सो यांत्रि
कः पुमान् ८१ त्रिकोणरेखया शिरमुषलो दूषलादितावस्तुना हस्तजातेन पुरुषः स्यात्कृषीवल ८२ गोमंता स्यात्तरहो घेदो

M-1042

१०४२

निषेके
मभिर्याणिसंस्थितैकमंडलुध्वजोकुंभस्वस्तिको श्रीप्रदौनरणां ८३ वाप्यांसर्वाजन्मादेयसमुद्रेस्यान्महानप दर्येणज्ञानसं
पूर्णो [illegible] चाभिषेकवान् ८४ शस्त्रीकरेमहावीरःयोतेस्तापारिकापुमान् पुस्तकेशास्त्ररसिकोधर्मीदेवकुंभवेत् ८५
स्वस्तिकेजनसौभाग्यंवाणिज्यस्यातुलाकृतौ श्रीवत्सेवांछितालक्ष्मीगवाढ्यंदाभकेततु ८६ अत्रविशेषः सेवसामुद्रि
के अष्टादशाध्यायेप्रणम्यशंकरंदेवंचंद्रोज्वलयशोन्वितं ८७ सर्वज्ञसर्वश्रेष्ठारंसर्वस्यजगत्पतिः रुत्यादिकेयथातुलाग्र
मथवावज्रकरमध्येतुदृश्यते वाणिज्यंसिध्यतेतस्यपुरुषस्यनसंशयः ८८ यस्यमीनसामारेखाकर्मसिद्धिःप्रजायते धनाढ्यःसतु
विज्ञेयोबुहुपुत्रप्रियासतः ८९ यस्यवायदिवा [illegible] शंखःकोष्टागारप्रयतेः पुरुषस्यकोयस्यर्श्वरसचकथ्यते ९० चक्राकारोध्वजा
कारःखड्गाकारश्चदृश्यते सर्वेविद्याप्रधानोयबुद्धिमान्नृपपूजितः ९१ शूलंपाणौयस्यपुंसःसमुधर्मरतोभवेत् यज्ञधर्मीदान
धर्मीदेवगुर्वोस्तुपूजकः ९२ अंकुशंकुंडलछत्रंयस्यपाणितलेभवेत् तस्यराज्यंविनिर्दिष्टंसमुद्रवचनंयथा ९३ प्रकरणाकार
स्त्वाहवरयउमसंश्चसछियंभदासणाकुंभभछजलकुंभंवसहगयछत्रचामरहामहयचतुभयरंच ९३ तोरणविमानकेश्री
जस्सेरोहंतिकरतलेयपजतस्सपुणारजूलाहोहोऽक्रचिरेणकहोण ९४ मछेणअनूयानंकंमेतुदूयावरंजसोहगांहामेणाय

D. A. V. COLLEGE LAL CHAND LIBRARY LAHORE

M-1042

३

गोवं थंवसहेसेणावर्हहोई ९५ हरेपुणधन्नंआरणायसंरूणछेयसुरकंकुंभेणायावईविइसिरिछेइछियाभोगा ९६ रज्जा
भिस्तेयप्रवरंयावइमहासरणकरेजस्सयावई अंणतुसुखगयचामरछतवज्जेहि ९७ यावाईयछासुसूवंयछिभभुहसहिरा
धजेरासुखं आभिमतराणणोपुणाहोई निरंतरंसुखं ९९ ९ मयरेणधनसहस्संयडंमेणायुणालखधनवरहोइसंखवे
हहकोडिवहचकीणनेहिसरेही १ संपन्नसंखभछेयडमेभहासरेजवेकुंभो यावर्ड्ढविपुलारिद्धंपुरिसोः अचिरेणका
लेणअव्यक्तैअतयाछिन्नैभिन्नैअवस्थकैः लक्षणैफलहीनलंधर्महानिंविनिर्दिशेत २०१ एकमप्युत्तमंस्पष्टंलक्ष
णंवेधवर्जितं सर्वाणांश्रियंदत्तेसंततिवहुमंगलं २०२ इतिलक्षणद्वात्रिंशिका अंगुष्टमध्येकेहारेसुखं राज्यश्रियो
थवाकेहारसंगतारेखास्तावद्धंधनकारणं ३ यहुक्तंप्रकरणे अंगुष्टस्सयमध्येकेपारंजरहविज्जपुरिसस्सासेहोरसुस्क
भागीयाइपुणखातिओरज्जं ४ केपारसंगयाओरेहाओजतियाउहीसंतिनिताइखं धणाइयावइअथखयंपुरिसो ५
जीयरहाओकुलरेहमानैगयाजस्सहोइअखंडरेहाकुडियासेधणीवुहीहोइपुरिसस्स ६ अंगुष्ठलेयाकाकपट्टवान्मनुजो
भवेत् शूलारोगोतस्यमृत्युःरिसूचुःकेपिपंडित ७ प्रकरणेपि अंगुष्टस्सयहिहाकाकपयंजस्सहोईपुरिसस्ससोपिछिमंमिका
लेशूलेणविवज्जएपुरिसो ८ इत्युक्तास्यान्नातरेपिकाकपदंफलंकागपयंसुलिहियंकरयत्नमभ्वंमिहीसराजस्सविथंसोध

णमङ्गुरतस्सरखिप्पंचतद्दवं ९ अधोंगुष्ठाद्दोत्ररेखापरिष्टघास्तिरस्सितातारेखाःपाद्दाधिन्योविघाद्दायिण्पारावा १०क
निष्टातस्तनुरेखासंमुखायात्ररेखिकाः सौभाग्यरेखाकथिता निर्वेधासुखकारिणी ११ कवित्तुअंगुष्टेषुयवैर्भाग्यंविघावांगु
ष्टमूलजैः ऊर्द्धाकाष्ठा पुनःपाणितलेरेखामहाश्रियो १२ प्रकरणेतु कणयंगुलिमूलोवीरेही ओजस्सजिस्तचत्वारिसोहोद्दपु
तुत्रोगीरायारणंयेनमाणिज्जोजिताडद्दाहिणकरेमूलेरेहा ओतावजणपूजे १३ अहवाभेतोयच्छासेवावाणिज्जधनपुरओ(
१४ फुजरेखाशिवाधस्याधर्मरेखामधातोजीवतोन्मुखीः कथयेद्दुद्दरेपीडामाघाप्रधस्यातुदीक्षणा १५ विवेकविलासेतु आ
नामिकाचपर्वस्थप्रतिरेखिप्रभुत्वकृत् ऊर्द्धायुतस्तलोतस्याधर्मरेखेयमुच्यते १६ रेखाभ्यांमध्यमास्थाभ्यामाभ्यांप्रोक्तो
विपर्य्ययः तर्जनीगृहवंधांतारेरेखास्यातसुखमृत्युदा १७ हस्तचिन्हेतुमध्यांगुलीमूलगताधर्मरेखानिवेदितारति प्रकरणे
पुनःजेछायनामिकायाणयभ्वओनिगापांडवयरेहातन्मूलेजाडपुणोतोओरहाधर्मरेहाओ १८ तास्सुवरितिरिछिजाता
पुणामगात्तणीभवेरेहा अप्पुपल्लवदीहीराईसिंहेवियारावरा १९ रक्षारेखाः सोहवद्दवायणीरीकारिणिठियाहिच्चमागयाज्ज
स्सः उम्वायणामियारावयाद्दहिद्दायतोस्तरि २० गत्वामिलितयोःप्रातेद्दव्यपित्रेश्वरेखयोः गृहवंधोविनिर्द्दिश्योगृहभंगो(
न्यथापुनः२१ यस्तारेखामृत्युरेखांविजानीयात्समुद्रात् करभोन्मुखीतद्दधोपिद्दितीयायाग्रथिलंकुरुजेतनं २२ मृत्युरेखा

स्त्रि

अथिलत्वरेखेयतः प्रकरणेतुकुलरेहादुवारेमूलमियरणिजारेहायरहेशेसरणंतरारमहेसमरणंच २३ भोजसामुद्रकेतु
स्तुरेखाध वेरणाअंतरेग्रथिलंनरं करोतिनिर्गताभोंधेःसंमुखीकरभस्मसा २४ करभाच्चकनिष्टांधःस्त्रीरेभोरेखाधिसंमुखामि
त्ररेखापिसैवोक्तास्फुटिताकिंचिद्हानन २५ शिवाधःस्तुतुरेखांतस्तिर्यकसपदहापिनी अंगुष्टपितरेखातस्तिर्यकरेखेतिकेचन २६ य
हरेखापाठरेखासमुद्रान्निर्गतोत्ररेखांतर्नृप मूलगचक्राश्वरेखानिर्दिष्टासमापर्यांकिकांहिशेत २७ अश्वपालकीरेखा गअंगुष्ठम
लेयांऊर्द्धरेखाःस्त्रीसंगमप्रदाः तिरश्चीनापहरेखामतमेतत्कविन्मतं २८ गोत्ररेखाधनरेखांतरालेकोसारितः आयुर्धनांतरेभो
गोयशोंगुष्टाद्यंपर्वगं २९ भंडीरभोगयघरेखातिलोहस्ततलेराज्ञांनिश्चःसवणिजांअभंध्वजोनवणिजांश्चेष्टोदेशभ्रमणकार
णात् ३० यात्रारेखांगुष्टमूलांनिर्गतापितृसंगताविघारेखातुकरंभान्निर्गताकेशसंमुखी ३१ यात्रारेखाविघारेखाविघाभरणयो
रंतरालेपारेखाचक्ररूपिणीवाणाग्रहारंकुरुतेसभोदरगलव्यथा ३२ वाणतथाऊर्द्धरेरेखागलधातरेखकरशाखासुमअस्थेअं
शेयाऊर्द्धरेखिकांतावैरिदुखसंप्राप्तोसूचिकावाहस्तगा ३३ दंसिणांगुलिकाअंशेतामंत्रावादिकारिकारेखावेधेफलन्मूर्नस्फुटत्वे
तिसयात्फलं ३४ अंगुष्टष्टष्टेयारेखानखाधःपर्वणिस्मृता तावद्विंशतिवर्षाणिमृत्युर्जन्मद्वयंनिशि ३५ तर्जनीमाःपृष्टभागेयाप
र्वाणापापतेरेखिकातावद्वाणनरोगवंधंक्लेशानितद्भव ३६ लक्ष्माःपृष्टांशरेखाभिर्धनंचौर्यादिसंभवंपराद्दाणलंपटत्वेनिशिभुक्तिभंगो

श्रीराम०

प्रियौ ३७ शिवायाःपृष्ठरेखाभिर्विरतिर्निशिभोजनात् परोपकारगर्भादिस्वर्गैशिवंसदा ३८ तारायाःपृष्ठभागेपिरेखाभिःक्रूरकर्म
कृत आल्पार्थजनयेभूम्यधर्मद्वेषश्चसंभवेत् ३९ रेखाविमर्शनफलंगदितंगुरूणांसारस्समेघविजयंवचनंगृहीत्वाविश्वप्रभोर्भ
गवतोऽतिशयादमुष्मिन्वाक्सिद्धिरस्तुसुधियस्खरवस्तुसिद्धे ४० इतिश्रीहस्तजीवनेरेखाविमर्शनंनामाध्यायः विंशोपकानाविंश
त्यांधर्मवान्भाग्यवान्धनिनिअश्चैकोनविंशत्योतदृष्टादृशकेऽधम ४३ ६६ इतिविंशोपकानखैःकूर्मोतरैरक्तैःसपीडिंदीप्तिसंपुतंनखान
राधिनाथाःसुसहतैःषाडलैःकृशेदि ३७ स्फूर्ज्याकारैस्तथाभग्नोर्वन्नैःशुक्तिशिरायुतैःप्रस्विन्नैःपांडुभिस्तिक्ष्णैःपुरुषाःस्युःसुदुःखि
ताः३८ वर्तुलैश्चमहैश्वर्यंयुष्टितःशुभगोभवेत् स्निग्धैःपीठयुतुस्तामैर्नखैर्भवतिभूमिपः ३९ विवेकविलासेपुनर्विशेषः आवर्ता
दृसिराशस्तासोगुष्ठांगुलीपर्वसुतामुस्निग्धोछिखोतंगःपर्वाद्वीत्यनखाःशुवा ४० श्वेतैर्वतिलमत्स्यामेनोरथपितैःसरोगताः
पुष्टितैर्दुष्टाशीलवक्रैर्व्याधोपमेनखे ४१ शुक्लाभिश्पाखेसूलेस्फुरितागेश्वनिलकै अघोतिराक्षैर्वक्रैश्वनखैःपात
किनोऽधमा ४२ नखेषुविदंवःश्वेतापारापेचरणयोरपि आगंतसप्रशस्तासुरितिभोजनपोभ्यधात् ४३ तज्जन्माहिनखे
भनिर्जाठभानस्यनुक्रमात् अर्द्धांशचतुर्थांशाअंशास्सुसहजायुषु ४४ अंगुष्ठस्यनखेभग्नेधर्मतोधीरतोभवेत् कु
र्मोन्नतेंगुष्ठनखेनरःस्याद्भाग्यवर्जितः४५ स्थानस्थाद्दियोगेन शुभमप्यशुभंक्ष [redacted] चित् ४६

M-1042

इतिस्त्रीपुंसोः समान्यकरलक्षणं अथस्त्रीणांविशेषमाह अंकुशंकुंडलचक्रंयस्याः पाणितलेभवेत् पुत्रप्रसूयेनारीनरेंद्रलभ
तेपतिं ४७ यस्याःपाणितलेरेखाप्रसारःछत्रतोरणं अपिदासकुलेजाताराजपत्नीभविष्यति ४८ मंदिरंकुटिलेचैवध्वजश्चक्रं
सरोवरंयस्याःकरतलेछत्रीसाचीनारीराजसूर्भवेत् ४९ यस्याः करतलेरेखामपूरेछत्रमिक्षते राजपत्नीत्वमाप्नोतिपुत्रश्च
हवर्द्धते ५० पद्ममालांकुशंछत्रंनद्यावर्त्तःप्रदक्षिणाः पाणिपादेभवेद्यस्याराज्ञीभोग्यात्रशाकिनी ५१ अंगुल्यात्साहितायस्या
नखाःपद्मदलोपमा मृत्युहस्तेलाकन्यासानित्यंसुखमेधते ५२ सर्वेचैतत्शैवशामुद्रिकात् आयुरेखाभर्तरेखाश्रुतस्याद्
नरेखया श्वसुरोगात्ररेखायांस्त्रीणांदक्षिणहस्ततः ५३ धर्मरेखाधर्मकरीदानेरेखमुगोधनंरत्नाकरद्वामहस्तेदासेसौ
ख्यचतुष्पदा ५४ भाग्यरेखवामहस्तेज्ञेयातत्रैवसंततिस्वोदरोत्थासपत्नीजापक्षिणोकरभेस्मृताः ५५ पत्रोदरस्पीडारेखम
ध्याघपर्वगा साचेदसंतविछिन्नागर्भपातंतदावदेत् ५६ संतानरेखाप्रांतेयादीर्घाकेशस्पसंमुखाव्यापाररेखातस्याश्चनीचै
र्वक्राशिनी ५७ पीठेयाऊर्द्धरेखास्ताजारेखाउदाहृतावपस्यादक्षिणोक्रेकंदेज्येष्ठादश्रेवरा ५८ स्त्रीणांमुगदिशिमणि
दक्षिणांशांगुलिस्थितासौभाग्यमध्यमांगुल्यानिर्णयंतस्यपर्वणा ५९ चुतिरेखापल्लवैःवातीरघोरेखयास्त्रियस्त्रियासप
त्नीसंभवोत्तेयंयतिभाग्यंतुदक्षिणे ६० दक्षिणेपल्लवैःपत्युरेखायांप्रीतिरुत्तमावलवक्षस्त्रीनीयोःफलंभर्त्तरिवागजे ६१

M-1042

इतिस्त्रीरेखाविशेषः अथपुरुषस्य वामहस्तविमर्शनं यथैवदक्षिणेतद्वत् प्रायोवामेपिवीक्षतेकृष्णपक्षेप्रजातस्य मु
खंदक्षिणलक्षणं ६२ शुक्लपक्षेवामहस्तलक्षणंमुख्यमिति अनिर्णयेहवीक्षापक्षात्पारणोः प्रधानताः
६३ स्त्रियस्त्रंशंनरस्यापिफलंमुख्यंतुवामतः एवंरात्रौदिनेजातस्त्रिन रैकेचित्फलंविदुः ६४ वामहस्तेभ्रातरेखादे
र्वैस्त्रीपक्षतोधनंतथामनुर्धनपक्षेतारुण्येवाविनिर्दिशेत् ६५ द्वादशावानिरेखाणानतादृग्स्पष्टताभवेत् तत
परत्रीणिवर्षाणिवामहस्तोक्षणंशिशोः ६६ परसेवावलदृष्टेर्मे प्रभुत्वंवाहनादिना गृहेक्षेत्रवाटिकाभ्योलभ्य
सौभाग्यसंपद ६७ आयस्त्रवानविच्छिन्नावामायरेखिका यदा तदास्त्रियासमंप्रीतिः प्राधान्यस्वगृहेभवेत् ६८ श्व
श्रूर्वामे भ्रातृरेखा श्वसुरपितृरेखयाअंगुष्ठाच्चमणीयाचद्रेखाभिःश्यालकान्वदेत् ६९ रेखाभिकरभवामेवेताकंपु
त्राश्चसेवकावावताकपुत्राश्चसेवकावाणिजयेसमंमिश्रकनिष्ठांजीवितांतरे ७० धर्मादीक्षायशोराज्यरेखाभिफलं
वच्चतत् साहचर्यंस्त्रियास्तत्रतथैवमत्सुरेखया ७१ ज्ञेयंविज्ञानचातुर्यंविघारेखास्वरूपत कुद्देखाफलान्यत्रस्त्री
पाणिग्रहणात्सर ७२ अत्रद्वादशराश्यार्घतथाचपविचिंतनं प्रागुक्तंतत्स्त्रियाज्ञेयंयोगिनांभक्तिकारिणः ७३ वाम

M- 1042

हस्तेदक्षिणेहस्ताद्बलवद्भोगलक्षणैः प्रभुत्वयोगातिशयात्वाच्यं कृतविडंबनं ७४ वेदिदोषाद्रेखानां कदाचिद्दक्षिणे फलंवि
मवादेनिश्चयात्फलंवामेहठांगतं ७५ यस्यकपाणिकाशास्त्रेवामेभुजदलेभवेत् तस्यस्त्रीनिष्ठुरादुष्टाक्रोधान्मारयतेपतिं ७६ ध्वजे
चंचलतातस्याः तलपांयवस्थापिता चंद्रेसोम्यायुष्यादाम्नावहुवेपुत्रवतीवधः ७७ एवंयद्दुःसमतंतदुदितंवामेपिरेखा
फलंसर्वंवाप्यतयादिशेवसुधीयाध्येयेविधेयंधिया श्रीनत्संसमुद्रेतिमेघविजयंयस्यादकस्मात्रिया भित्याभ्यासलभ्य
मसकतदलक्षणात् ७८ इतिवामहस्तरेखाविशेषः चतुर्थोधिकारः श्रीसामुद्रिकाभावसद्भुतरसंगंभीरमध्यासितंनाना
कारमहार्थसुरमणिज्योतिभिरुत्कोसितंसाल्मेनपरिग्रहीतुमभिवांछाकानशक्राजनास्ताहस्तो हिनजीवनेनसुहितास्तेसं
वश्रद्धाशय ७९ किंचिच्छास्त्रमीक्षणाद्गुरुमुखादन्वीक्षणीलक्षणाभ्यासस्तसमुच्चितंसमुचितंज्ञेयंमयावाऽथयेतद्दृष्टंविदुषान
किंतुसहदासंभावभीयेकरेयस्मान्निमेलतामुपैतिसकलंशास्त्रंशतांसंग्रहात् ८० गृहेदृष्टिस्तस्यस्फुटतिकनकैतनिपुणाः
समुद्रादुद्भूतामदवयवसंवेधमधुरमहालक्ष्मीयस्यिगृहगामुदितातेनरभेत ८१ प्रेष्यस्तयागच्छनुपालिचक्रिणाश्चक्रेगुरोः श्री
विजयः प्रभप्रभोः शिष्याः कपादेर्विजयस्यधीमतः शास्त्रंहेमेघाद्विजपारव्यवाचकः ८२ अनुष्टभासयादाभ्यासपाहाजज्ञेयापंचशती

M-1042

धुवं ग्रंथेसताप्रसाद्वश्रेयः श्रेयः श्रीस्तुशाश्वती ८३ इतिश्रीहस्तसंजीवनेसिद्धिज्ञानंमहोपाध्यायश्रीमेघविजयगणिकविरचितंसंपूर्णं
शुभमस्तुः ॥ श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथमनुध्यायं मेवजितवृषभंहस्तप्रशस्तलक्षणपरीक्षणेहस्तावक्षे १
श्रीनाभेयःप्रभुर्जीयात्सर्वज्ञोजगदीश्वरःयेनलाक्षिणिकीविद्यानिर्दिष्टाभुवनत्रिये २ श्रीवर्द्धमानोजयतुसर्वज्ञानशिरोमणिः पंच
हस्तोतरोवीरःसिद्धार्थनृपनंदनः३ अंगविद्यानिमितानामष्टानामपिगीयतेमुख्याशुभाशुभज्ञानेनारदादिनिवेदिता ४ यदुक्तंअं
गं १ स्वप्न२स्वर३भौम४व्यंजन५लक्षण६ उत्पात७ अंतरिक्ष८ निमितंस्मृतमष्टधाः५ अंगेहस्तप्रशस्तोयंशीर्षादिपविशे
शिष्यते साध्यंते यदिशौचाद्याधार्मिकोयेनसक्रिया ६ सर्वांगलक्षणप्रेक्षाव्याकुलानांतदाणांमुदे श्रीसामुद्रेणमुनिनातेनहस्तिःप्रका
शितः७ दर्शनात्स्पर्शनाद्वापितथारेखाविमर्शनात्हस्तज्ञानंत्रिधाप्रोक्तंपुरातनमहर्षिभिः८ यदुक्तंनीतिशास्त्रेविवेकविलासेप्रातः
प्रथममेवाथस्वापाणिंदक्षिणंपुमान्पश्येद्वामंतुवामीस्त्रीनिजपुण्यप्रकाशकं८ अथात्रभाष्यंयथापुण्येतिकथनात्यस्माद्हस्त
नोयस्मिन्देशेयदाकालेयेनयेनभावेनयत् शुभमशुभंवाभावितस्यहेतुपुण्यंपापंवाप्रस्तुतग्रंथवीजंप्रकाशयतिइतिभावः तदेवाह
हस्तेक्षणेवारभचक्रलग्नप्रेक्षादिकंदर्शनमामनंति शुभाशुभेस्पर्शनतोगुलीनांतथापुमानितिनिवेदिनीयं ९ रेखाविमर्शनंसा
क्षाद्दृश्यतेप्राक्तनोक्तिभिःइतित्रेधाकरज्ञानात्सर्वंवस्तुप्रकाशयते १० पंचांगुलिर्महादेवीश्रीसामंधरपूर्वसूनेअधिष्ठात्रीकरस्यास्य

शक्तिः श्रीत्रिदशेशितु ११ हस्तेनपाणिग्रहणंपूजाभोजशांतयः साध्याः विपक्षविध्वंसप्रमुखाः सकलाः क्रियाः १२ यतउक्तंराजश्री
भवतार्जितार्थिनि। वहस्तागैः कृतार्थीकृतः संतुष्टोस्मिगृहाणदानमधुनातन्वन्दयांहानिघुस्त्वंप्रतिबोधपाणियुगलश्रेयांसि
नः कारयन्प्रसन्नेस्तुरसेनपूर्णमघभः यायात्सवः श्रीजिनः १३ मंत्राक्षराणामोंकारेयथायथातत्रप्रतिष्ठितः तथासामुद्रिकस्या
पितत्रहस्तेनिवेशितं १४ राज्ञामज्ञारहस्तस्यनिश्चयोहस्तप्यथातथानिमिताहेशानांनिर्णयोहस्ततःस्मृतः १५ अस्तयाजन्मपत्री
यंब्रह्मणानिर्मितस्वयंग्रहारेखाप्रदायस्यायावज्जीवंव्यवस्थिता १६ नास्तिहस्तात्परज्ञानंत्रैलोक्येचराचरंतद्ज्ञात्वापुस्तकंहस्ते
धृतंबोधायजन्मिना २७ तीर्थंकराणांप्रतिमाहस्तोन्यस्तदृशोखिलाः तद्धस्तदर्शनान्नान्यत्केवलंज्ञानसाधनं १८ सामुद्रिको
वीर्ध्यियोनिपीयमेघोरसंवर्धितिष्टमुर्व्यासमेध्यतांतेनसुखेनलोकः श्रीहस्तसंजीवनमेतदाप्य १९ इतिश्रीहस्तसंजीवनसिद्ध
ज्ञानेशास्त्रपीठिका अथहस्तदर्शनेपुरापसाधनेहेतुमाह मूलेंगुष्ठेस्याद्ब्राह्मतुतीर्थकायंकनिष्ठयोः पित्रंतर्जन्यगुष्ठांतर्देवतं
स्वंगुलीमुखे १ शत्रुंजयस्तुर्जन्यांमध्यायामुज्जयंतकः अर्वदखलुसाविंत्रीकनिष्ठायांजयंतकः अंगुष्ठांतायदगिरिपंचतीर्थन
नुक्रमात्स्वहस्तदर्शनेनैववंद्येतेप्राप्तेप्रकृतमेः २ विंशोपाविंशतिजिनाअंगुष्ठाद्यतीर्थपात्प्रसन्नदक्षणापूर्वोदकतलेशे

अकारादिइतिशोषशस्वरध्यातव्यो चक्रविलीकृत्य

समुद्रीक० १३

M-1042

26

वाचतर्जनी ४ पितृरेखा भवेद्गंगा मातृरेखा सरस्वती आयुरेखा त्रयमुनातत्संगतीर्थमस्त्यं ५ अंगुष्ठादिः पंचपदीनमस्कारस्त्रि
त्पतेचतुःपदीचूलिकाया श्चतुर्दिक्षु तलेस्मता ६ एवं सर्वत्रमंत्रेषु देवताराधनेस्मृतः करन्यासस्तेन देवासदासांनिधकारिणः
७ हस्तेद्वयापुरेखांतर्योजने प्रातरुन्मुखैः प्रत्याख्यानस्समयेध्येयासिद्धशिलावुधैः तलंसिंहासनेसास्मात्तत्रस्थस्त्रिजगद्गुरुः
आदिदेवोंगुलःसेव्योजयादिदेवताजनैः ९ ॐजयविजयेस्वाहजयंतेऽथापराजिते ॐआदिदेवायनमएवंन्यासोविचिंत्यते १०
अमिसर्हन्देवदेवोविश्वंभरः परापरः गुरुर्गुरुदेनाख्यातस्तत्स्थाधर्मस्तदीरितः ११ भक्त्यादेवगुरौ ध्यायेत्तस्मात्स्वतंयंकरेनीति
लक्ष्मीचतुर्द्धापिसादस्साराधकांक्षिणः १२ यथोदयगिरेः शृंगे प्रागभ्युदयतेरविः तथांगुष्ठेगुहाज्ञेयाः नखाश्चंद्रमुखाः परैः
१३ ॐकारमादिसमुखेचाकुंवीजंतारकाननेह्रींवीजंभगवत्संगे श्रीसौभाग्यवतीस्थिते १४ श्रीकारेतुप्रदेशिन्यांचतुर्दिक्षुतलेपु
नः अर्हन्नमोनमःसिद्धिवर्णाष्टकमिदंजपेत् १५ ततोहस्तंनिरीक्षेतजानीयात्तेनश्चितं जायतेवचनेसिद्धिदेवेगुरौस्मृते १६
अकारइतिमध्येऽर्हन् आकाराद्यास्त्रयोदशः अंअइतिगुलीपंचदशभागेषुवस्मरेत् १७ श्रीयाश्चीवामहस्तोयंकरणाः शाखा
स्तदीयकाः श्रीनाभेयोदक्षिणाश्चकरःशाखाजलस्फुट १८ विस्फुटैवोत्रवामस्थः केकिपिच्छरीटभृत्नाथः शिवोदक्षिणास्थ
स्तस्यशाखाजटास्फुट १९ तयोर्योगेयथोंकारः परमंमंगलंभवेत् तथाजलिविधानेनसर्वदासर्वमंगलं २० ॐहरहंहः ॐसर

१३

कि २

सुंसः क्रमतः पंचांगुलीषु राजमुखात् न्यासो यंत्रं हस्तेस्याप्यंतत्सर्वतोभद्रं १ भाष्यं स्पर्शने अस्योपयोगः इति श्रीहस्तसंजीवनेसिद्धं
ज्ञानेपुरापसाधनध्याने विधान अथ नामामालनामहस्तः करशयः पाणिशयः पंचांगुलीस्वपंचशाखः पंचाननो वरप्रदः १ महाव
ह्लानंतविर्ष्णोमहादेवश्च सिद्धिदः सिंहासनः शक्तिशाली महावीरः सुरायुधः २ अंगुष्ठनाम अंगुष्ठश्चांगुलीहंसः शिरोराजा चतुप्रियः
भोगीगणपतिर्विष्णुर्मरुः सूर्यः हयोवटः ३ अंगुलीनाम अंगुल्यः करशाखाश्च अंगुल्यः करपल्लवाः त्रिपुराकरजो वांश्च मायाः कामे
युधामता ४ मायाग्रहे य आजोगमंगुष्ठः क्वचिद् अंते पंचशाखः करस्तस्यांगुलीशाखेति सूत्रणात् ५ तर्जनीनाम प्रदेशनितर्जनी स्या
छत्रुहारवांगवेधरणीमध्यांगुलीनाम ज्येष्ठा तु मध्यमा मध्यालक्ष्मीसौभाग्यवत्यपि ६ अनामिकानाम अनाकाचशा वित्री गौरी भगव
ती शिवा कनिष्ठानाम कनीनिका कनिष्ठात्यालघुस्तारान्वकाचनी ७ विश्वानामनाम विंशोपकाग्रंथिपर्वस्थानभागाशसं
धयः अंगुमूलनाम कंदोन्यासनंपीठोगरुडोंगुष्ठमूलकः ८ मणिबंधनामा हस्तस्यादिर्मणीबंधोमणीरत्नाकरोपिचक्र
रभनाम करभोऽस्माद्धाकनिष्ठमुष्टोवक्रोऽस्तभूधरः ९ हस्तपृष्ठनाम अवहस्तो हस्तपृष्ठंतमः शून्यं वियत्रिशा हस्त
तलनाम प्रहस्ततालिकातालस्तलोभूतलगर्भको १० नखनाम पुनर्भवो भुजाकंठः करशूलः पुनर्भवः कामां
कुशोमहाराजः करजो नखरो नखः ११ करपुष्परत्नकांतिशत्रुश्चंद्रः करदीपकः पितृरेखानाम पिता गोत्रवलं वंशो

M-1042

समुद्रिक० १४

धर्ममनोधृति १२ मात्ररेखानाम माताधनंसुखंकोशः साहसंपालिकारतिः आयुरेखानाम आयुःस्वाजीवितंतेजः स्वभावश्च
प्रभातनुः १३ अंगुलीमूलनाम प्रदेशिन्यादिमूलातिनाम तोप्यर्थतोऽपिचकलहोराज्यमैश्वर्यंयशोनुक्रमतोमतं १४ हस्तेकृतमा
नमाम प्रदेशिन्यादिभिसार्द्धमंगुष्ठेविततीकृते प्रादेशताल २ गोकर्णी द्वितस्तप ४ उरहता १ इतिश्रीहस्तसंजीवनेसिद्धज्ञानेना
मानि अथहस्तावलोकनविधिः प्रातःशुचिःकृतस्नानोदेवानभ्यर्चसादरं सुगंधिद्रव्यैः पुष्पैश्चनैवेद्यैर्विविधैस्तवै १ गुरून्नत्वोप
देशंचश्रुत्वाधर्मंसतत्त्ववित् प्रीतिलभ्यान्नपानाद्यैर्विधिवत् भुक्तभोजनं २ सुवेषश्चिंतयाहिनःसमधातुर्जितेंद्रियः हस्त
श्रीफलपुष्पाद्यैःप्रसन्नैर्विनयान्वितः ३ हस्तमेसद्गुरोःपार्श्वेमहस्तंदर्शयेत्सुधीः निर्दंभःश्रद्धयात्सर्वबुद्ध्यागुरुगोदितं ४।
जितेंद्रियस्यश्रद्धालोपफलंकथ्यतेबुधैः स्वप्नवज्जायतेसत्यंतत्सर्वंनान्यथापुनः ५ अथगुरुस्वरूपं ब्रह्मचारीक्षमाशीलः।
कृतज्ञोधार्मिकःशुचिः दक्षोगुरुकृपायुतोवाकसिद्धस्वक्रियारतः ६ संतुष्टश्रद्धयायुक्तस्तपस्वीविजितेंद्रियः नानाशास्त्रविवेक
ज्ञःस्थिरचित्तोगुरुर्मतः ७ कुलंजातिंतथादेशमाकारंजन्मजानगृहान् धर्मंश्रद्धांचविज्ञायसमायत्नःफलंवदेत् ८ गुरुपद्मा
सनासीनोवाञ्छयेहस्तजीवनं संपूज्यसंस्मरत्स्वेष्टदेवंगुरुंवदेत्फलं ९ दिनेत्वेकस्यपुंसोवाद्वयोर्हस्तंविलोकयेत् हस्त
स्वदक्षिणोहस्तेन्यस्यावहितमानसः १० रात्रौदीपेपुंसकुसंपूज्येनेयथाविधिः स्त्रियावामकरंवामेस्वहस्तेन्यस्यवीक्षयेत् ११

स्व६

१४
श्रीराम

योनरः स्त्रीप्रकृतिकस्तं कैवीक्षयेत् बुधैः मध्याह्नात्परतः स्त्रीणां नृखभावे निशीथतः १२ दक्षिणाद्दक्षवान् वामः पुंसस्त्री
शीलशालिनः नृसीलायाः स्त्रियावामाद्दक्षिणो बलवान् भवेत् १३ स्त्रीमातृमातपक्षादि गृहे क्षेत्रे च वाटिकाः पुंसां वामकरादि क्षेत्रा
त्रिः शुक्लश्च पक्षकः १४ पत्युः सुखं पितः पक्षं धर्मं गोधनमार्जवं कृष्णपक्षं दिनं स्त्रीणां विक्षेद्दक्षिणपाणितः १५ यजमानफलं श्रुत्वा
गुरोस्तथेत्युदीरयत् निरीक्षमाणा कैरौप्य व्यापारं सर्वमाचरेत् १६ इत्येवं विधिना गुरुमतिः पंचांगुलिं वीक्षयेत् वृष्टं तस्य भवे
द्वत्सम चिरं लोकत्रयं सहुरो दृष्टिः स्वर्णमयी च मेघ विजिपात्सेजायते तद्गृहे मौलौ मालमिवास्य शासनमहि भूमीभृतो बिभ्र
ति १२ श्रीरति श्रीहस्तसंज्ञो वेसिद्धाने हस्तावलोकनविधिः अथ तिथिवारनक्षत्र योगकरणं ध्रुवसुसशीकारादिना अंगुला॥
दिस्वरूपकथनं नंदाभद्राजयारिक्तपूर्णाः सुस्थिरयः क्रमात् तिथयः कृष्णपक्षे तु दर्शे सूर्येंदुसंगमः यस्यां निरीक्ष्यते हस्तः सांति
थिः स्यादिनोदये घटीचतुष्टयं शेषास्तदनुक्रमतो मताः २ हस्तेवीक्षणवेलायां यातिथिः समुदीर्यते तदंगुल्याः स्वरूपेण वाच्यः।
सर्वं शुभाशुभं ३ तारादिश्रंशंकेत्ते पाप्रतियत् १ षष्टिर्दकांतिथिः एकादशी ११ चक्रमतः शेषं शेषास्वस्थितं ४ अत्र सुखाय बोधा
यकिंचिद्वक्ष्यं यथा संवत् १७३७ शाके १६०२ प्रमोदसंवत्सरे वर्षे आषाढसितद्वितीयातिथौ भृगुवासरे युष्यनक्षत्रे इदयाद्
अंगुष्ठ मध्यर्द्धि नखैर्नदः अंगुष्ठ मध्ये चक्रं रूपोरविलपोः संगमिश्रमापो हस्तदृष्टिं सर्पो ध्वंगुष्ठ मध्ये द्वे घसे तथा च चक्रस्यापो मंगलस्य स्थाने मंगलीभूत रूपं इति भावः = ४

M-1042

तद्यटीषु ७ तत्समये हस्तवीस्रणोप्रामातती यातिथिः साचमध्यमायाः मूलतः प्रथमत्रिभागेतेन हस्तस्वामिनोवैश्येभ्योलभ्यं उत्तरदिशो
लभ्यं लक्ष्मीगुरुरितिवक्ष्यमाणत्वात्सुवर्णधातोर्लेभ्यमित्यादिवाच्येण वंतिथिफलंशेयंत्रिपुरेशस्य दशेनात्रांति १ दिग् २ द्रव्य ३ रा
श्यादे ४ लेभ्यालभ्याप्रबुद्धये ४ भाष्यं २ यदिमध्यायाः प्रथमेंशे ऊर्द्धरेखादिशुभलक्षणं तदातेभ्योलभ्यं नचेद्दलभ्यमिति भावः ब्रा
ह्मणा १ क्षत्रिया २ वैश्य ३ शूद्रः ४ सुः करपल्लवाः कनीनिकाघाहं सोपि योगवान्वर्णवर्जितं ६ तर्जनी प्रागुदग्मध्या २ यश्चि
माकांविनीस्मृता ३ दक्षिणा नामिकामेरुर्मध्देशः प्रकीर्तितः ७ धातुर्मूलंतथाजीवस्त्रांशकेविषमांगुलेः समायाः खलुमाया
पाः जीवोमूलंचधातवः ८ धातौप्राप्तेपदंगुल्यां योग्यहस्तस्य धातवः सिसकंभोगीमीमूलेमध्येताम्रंरविस्थितेः ९ मूर्ध्निताररंचंद्र
वारातयहाणांसप्तधातवः ताम्रं १ तारं २ रीति ३ नागौ ४ हेम ५ वंगौच ६ तीक्ष्णाक ७ १० कांश्यकं ८ वृतलोहं चराहोः केतोश्चय
स्मृतं लघेर्द्वितीयेंशेतम ध्यायाद्वृतलोहकं १७ मूलेमूलसनोराहौयत्रंशुक्रेकुजेगुरौफलंचचंद्रभान्वंशेषुपुष्पवि
निर्दिशेत १२ एवंजीवेपिसंप्राप्ते ग्रहेवाओऽस्यनिर्णयः चंद्रेदेवाश्चतिर्यग्गुरुचकुजेदैत्याः शनेस्थितौ १३ राहौप्रोनारकासुः
शेषेषुमनुजाः स्मृतामनुष्येप्यथसंप्राप्ते पंचमायाधोः क्रमात १४ बालंकुमारंवरुणपक्वंवृद्धंविचिंतयेत रेत्यादिशेषंसर्वं।
स्पा। दत्रचूडामणाविव १५ कस्यपार्श्वेथावाग्रामेकस्मिन्मेलभ्यसंभवः इतिप्रकृतांगुलीभागाः मेषाद्याद्वादशोदिताः १६॥

रवि बुध गुरु शुक्र चंद्र बुध

M-1042

रुकुकेन्द्रो: पञ्चस्थितिर्नैवग्रहध्यानापरस्तेषु पञ्च शुभतत्त्वेन तद्दशायामपि शुभफलमिति भावः ॥१५॥

इति छाया:

सु

कांचत्स्याः प्रथमे अंशे मेषोऽत्र चो द्वितीयके एवमंत्रक्रमे हस्तप्रेक्षा तिथिरूपागताः १७ ततो लग्नमलग्नं वा स्वराशिपरमेलकात्
ज्ञेयं कर्कत्रयमेरोर्नखमध्याघपर्व १८ भाष्यं यथा अत्रोदाहरणे मध्यायाः प्रथमविंशोपकेतुल्यराशिः तत्र शुभलक्षणो लग्नं
अभेत्वन्यथा यद्वा हस्तवामिनां राशिमेलकात् लग्नमलग्नं वा ज्ञेयं इति हस्तसंजीवने सिद्धं ज्ञानं तिथिदर्शनं अथ वारदर्शनं ।
रविरंगुष्ठमध्यस्थस्तन्नखे चंद्रमा स्फुटः मंगलतर्जनीशीर्ष्ये नृपासने गतो बुधः १ लक्ष्मां गुरुः कविर्गोर्ध्वाकनिष्ठायां शनिर्म
तः हस्तपृष्ठे राहुकेतू चैवं वारस्तथा ग्रहाः २ दिनोदयः स्मृतो गुष्ठे मध्याह्ने मध्यमांगुलीसंध्यातारा ततो रात्रिर्हस्तपृष्ठे अवस्थिताः
३ दिने हस्ततलं वोध्यमवहस्तमथिविदिवसो दक्षिणे हस्तो रात्रिर्वामो मतो ततः ४ छायासुतेसनिर्लोके छायायाः पोविधुंतुदः
तद्वारस्तारायाद्वितीयोंशके ध्रुवं ५ तस्मात्समम केतुरितिमध्यांगुलौ भवेत् द्वितीये भाग्ये नियतः प्रोक्तो लाक्षणिके बुधैः
हस्तेक्षणादिने वारः प्रातस्तस्योदयक्रमात् समये हस्तवीक्षायां यः प्राप्तो स्यांगुलिस्मृता एकोयामश्चतुस्त्रिंशत्सलाम्यक्ष
रैणिचन्द्रत्पष्टि ६ ७ मानतो ज्ञेया वारभोगो विचक्षणैः ८ तद्वारस्य तदंगुल्याः स्वरूपेण शुभाशुभे स्वराशिनाथमैत्र्यादिर्ज्योति
शास्त्रविमर्शनात् भाष्यं उदाहरणे समम घट्यां श्रीहस्तविलोकनं तद्दिने शुक्रवारश्चौदयिकः तस्यांगुली अनामिकातो
नतस्याः स्वरूपचिंतनात् शुभाशुभज्ञानं यद्वा हस्तलक्षणो वारः सविलोकरुद्लोकगः शेषास्तलेमसलोके १ तर्जन्या घा

समुद्रीक०
१६

स्तुदिगाता ६० अधोहस्ते ७ चथातालंफलंमेषामिहोदितंयत्रस्वराशेर्नोथःस्यात्संपूर्णतस्दवंफलं ११ इतिवारदर्शनं अथनक्षत्र
दर्शनं त्रीणित्रीणिकरतलेदिक्षुमध्येनक्षत्रमश्विनीतारादि पंचशाखासुप्रत्येकंसप्तत्रयंत्रयं १२ विक्ष्यतेयत्रनक्षत्रेहस्तस्तद्भू
र्भकस्थितंततःप्रागदक्षिणाकारमेषुतारात्रयंत्रयं १३ कांचन्यादेःपंचदशभानियत्रात्मनामभंततफलंप्रभुरादेश्यस्थानरे
खादियोगतः१४ करजांवागतंधिस्मंतलेयाम्याच्चवारुणीतत्रस्थितंशुभंनस्यात्शेषस्थानेशुभंस्मृतंइतिनक्षत्रदर्शनं अथ
वर्षशुभाशुभंज्ञानायसामान्यंतोराश्युपरिग्रहदर्शनं जागर्तियेननामभायस्तद्राशिर्यत्रपर्वणितारादिमेषराश्यादिस्ततः आ
रभ्यगणपते १६ ज्ञेयास्तन्वादयोभावास्ततोद्वादशलग्नजाःतेषूर्द्धरेखासुसुभोग्रहःक्रूरस्ततोन्यथा १७ अश्विन्यादिनिधिष्ण्या
निप्रत्येकंसप्तयोजयेत् कनीनिकातःप्रारभ्ययत्रहस्तेक्षणास्यभं १८ प्राक्प्रष्टुःसराशिस्यात्मेषादिक्रमात्चंद्रस्तत्रैवविन्य
स्यचतस्रस्वंगुलीष्वपि १९ इतिचक्रं अथवर्षफलचक्रं जागरूकोजनोयेनराशिस्तज्जायतेसदा तारांशाश्चमेषादेर्यत्रत
न्मूर्त्तिमालिखेत् २० तत्रग्रहास्तुप्रागुप्तस्थानस्थाःस्वमनिषया स्थाप्याःसंहारमार्गेणविचार्यैतच्छुभाशुभं २१ अत्रभाष्यं।
यथाकेनचिन्मेषराशीनानरेणहस्तोदर्शितःपृष्टवंममकेषुकेषुवर्षेषुशुभमशुभंवाभावीतितद्दातसराशिर्मेषलग्नंत
त् कनिष्ठाप्रथमत्रिभागेनसूर्यांगुष्ठद्वितीयांशेस्थितत्वात्लग्नात्पश्चाद्राशीरकदेशभवस्थःयतउक्तं।रविरंगुष्ठमध्यां

न

चक्रेस्पष्टभेदं

१६
श्रीराम

M-1042

शेत अंशपादिविमर्शने आद्यादितीयभागस्यं कृत्वा सर्वे विलोकयेत् तथा तद्दिने अश्विनीनक्षत्रं तेन चंद्रो मूर्त्तिभवने मंगलस्त
जेन्मामुखे तत्तुलग्नाद्दृशस्थाते तेन द्वादशो मंगलं बुधस्तु यस्मम गुल्यां लग्नं तद्वेत् प्रथम अंशे तदा सूर्य्येण मिलितस्तव भवति
त यदा द्वितीयभागे लग्नं दा सूर्य्यो द्वितीयराशौ षष्ठे बुधः स्यात् यदा तृतीयभागे नग्नं त आ सूर्य्यो द्वितीयराशौ अग्ने बुधः अत्र तु
कनिष्ठा प्रथम अंशे लग्नं ते न सूर्येण मिलितस्तव लग्नाद्दे का दशो स्यो बुधः गुरुर्मध्यामुखे तर्हि लग्नान्नवमे धनुराशौ शुक्रोपि
अगुल्याः प्रथमभागे लग्ने सति लग्नात् सूर्य्येण मिलितस्तव स्यात् द्वितीयभागे लग्ने सति भूर्य्यात् तद्द्वितीयराशौ तृतीयभागे लग्ने
सति सूर्य्यात् तृतीयराशौ तत्रापि कनिष्ठादिक्रमात् समांगुल्यां लग्ने सति सूर्य्यात् शुक्रः पश्चाद्राशिषु विषमांगुल्यां लग्ने सति सू
र्य्यात् आग्नेराशौ प्रदेय अत्र तु विषमांगुलीप्रथम अंशस्य लग्नत्वात् मिलितस्तव सूर्य्येण शुक्रः तथा शनिः कनिष्ठायास्तृती
या अंशस्थितत्वात् लग्नात् तृतीयभवने राहुस्तु कनिष्ठायाद्वितीयअंशे स्थितस्तेन लग्नाद्द्वितीयभवने केतुस्तु राहोः सप्तमगृहस्तु
कृत्वा वृश्चिकस्थः सप्तमगः इति राश्युपरिग्रहदर्शनं स्यापनं यथाः रविः कुजो गुरुर्मंदो राहुश्चैते क्रवो ग्रहाः शशी शशिसुतः
शुक्रश्चलादेयाविमृश्यते २२ वर्षद्वादशके चारे ध्रुवाणामपि जायते मूलाग्रराशौ तेदेयाराहुर्मूलाच्च षष्ठतः २२ रातत्सर्वेन ष्ट

समुद्रीकः
७

जातकानुसारेणवर्षफलोपयोगिमताकाचक्रानुसारेणोक्तं अत्रफलविचारेलग्नपतिर्यदिलग्नेइत्यादिभद्रराहुसंहितोक्तंज्ञेयं यद्वात
नुस्थोरविस्तुंगयष्टिंविधत्तेइत्यादियवनजातकोक्तापप्रकोशोक्तोवाविचार्यते नपुनाराशिविचारःद्वादशवर्षाणियावद्गुरुहस्तसर्वेषामेक
स्वात्मतांतरेणपुनर्वर्षेशुभाशुभज्ञानं कस्मिन्वर्षेशुभंकस्मिन्नशुभंवाभवेन्मम इतिज्ञेयंपंचदशसमाःपंचांगुलीभवाः २४ अथवाम
हस्तस्यराशिकुंडलीरूपत्वात्मेषादिद्वादशवर्षेषुकुंडलीचक्रेषुचंद्रस्थानमेव वामहस्तांगुलीअंशेषुतत्तद्राशिभागेदत्वाभावाविचा
र्याः यथामेषराशिकस्यवर्षचक्रंतदेवचंद्रराशिचक्रंतद्दिनेमेषस्यवचंद्रेचंद्रात्तृषादिन्यासोयथावृषराशिकंमेषचंद्रदिनेराशिकुंडलि

काचक्रंकनिष्ठाद्वितीयांशेवृषस्थानलग्नत्रचंद्र
राशिमेषव्ययेदत्वाग्रहन्यासः अत्रकुंडलीत्रयम्
द्वादशमेरविःएकादशेकुजःद्वितीयेशनिःराहुमू
तीयेबुधोद्वितीयांशत्वात्सप्तमेनवमः अष्टमेगुरुःश्रु
क्रौविषमांगुलीद्वितीयांशत्वात्सूर्यादग्रेएकाद
शइतिएवंमिथुनेकर्केइतिमिथुनराशिकस्यमे

स्थि ४ दो ४ दे १

७
राम

M- 1042

चंद्रराशिचक्रं कर्कराशिकस्य च एवं सर्वराशिषु चंद्रराशिचक्राणि ज्ञेयानि परं वा महस्तारे खादि विचारणा या पूर्णा मपूर्णा वा फलं वाच्यं
विक्षहस्तेषु यारेखा ऊर्ध्वं चक्रं यवो यवो ५ तस्मिन्वर्षे शुभं लक्ष्मीपुत्राद्याप्तिर्यशः सुखं २५ तेषु य त्रायतारे खाच्छिन्नाभिन्ना च वेधयुक्
शुक्तिश्चत्रु टिका विंदुस्तद्वर्षे दुःखदायकं २६ व्यवस्थाप्यादिमं वर्षं कनीनिकादिपर्वसु विचार्य तेषं चदशवर्षीणि दक्षिणे करे २७ ततो
वामे पंचदश पुनर्दक्षिणे वामयोः स्त्रियाः वामे पंसश्चैव विमृश्य तत्र तत्क्रमात् २८ पुनर्मतांतरेण वर्षं शुभाशुभस्थानं यद्वा हस्ते क्षणे ज
न्मलग्नद्वादशे भावतः शुभाशुभानि वर्षाणि विज्ञेयानि पुनः पुनः २९ तत्कारणे लेवं प्रश्ने कं जन्मलग्नस्य निर्णयार्थं करे दक्षिणे स्वराशि
वर्षसंयुक्तं कृत्वा सूर्ये १२ विभाजयेत् ३० यच्छेषं स्थानकात्तस्मान्निजराशादिकः क्रमः स्थाप्यस्तत्र ग्रहादेया प्रागुक्ताः स्थानयुक्तिः
३१ भाष्यं यथा केनचिन्मेषराशिके मकरोदर्शितः सपंचवर्षीमेषराशिः एकांकमिलनेन षष्ठेन षष्ठस्थानं अनामिकया अंसपूर्वेत
त्रस्वराशिमेषं व्यवस्थाप्य गण्यते एवं कश्चित्षोडशवार्षिकः पुमान् राशिः द्वयमेलनेन अष्टादश अस्य सूर्ये द्वादशभागे शेषष्ठ त
तोऽनामिकोत्सपर्वणि दृसंस्वराशिव्यवस्थाप्य गण्यं एवं प्रष्टुर्जन्मलग्ननिर्णयः अथ मेषराशिकस्य जन्मलग्नस्थापनं यथा अत्र प्रश्न
दिने मेस्वाति तद्वद्चक्रानुसारेण मध्यमाया आद्यांशे स्थानीयं अत्र मध्याद्यांशे वृषराशिः प्राप्तः अनामिकोत्सपर्वणि मेषस्था
सा द्वषे चद्रः शेषप्राग्वत् इति वर्षदर्शनं श्रावणे हस्ततालः स्यादंगुष्ठो भाद्रे यन्मतः कुमारस्तु नीमध्यः कार्त्तिकः श्रीविधानतः ३२

करतलः

मार्गशिर्षो नामिकायां कनिष्ठायां तु पौषकः दक्षिणायनमेवं स्याद्दक्षिणे सिंहवाहने ३३ वामे माघः कनिष्ठायां फाल्गुने नामिकामता
मध्याचैत्रे प्रदेशिन्यां माधवो ऽङ्गुष्ठके ऽपरे ३४ अषाढो भूतलप्राप्तः स्याद्देवोत्तरायणं वर्तभानो हि यो मासः प्राप्तो सौ पंचनाडिकाः ३५
ततो हस्ते क्षणाद्यद्वी मासस्तस्य शुभाशुभं रेखाकामऽधारूपाद्यं लक्षणाशिक्षितैः ३६ तज्जन्मांचकनिष्ठायां प्राप्तो मासस्तु नो शुभः
शेषस्थाने शुभं गुष्ठे रणाप्रश्नेति भंगदः ३७ तज्जन्मांजयहः सोपि तालस्थः क्वापि नो शुभः लक्ष्मीस्थितो धनकरो मेरुस्थः पदहायकः
३८ यद्वा माघादयो मासा द्वादशापि लघोः क्रमात् दिनोदयात्तं च घटीमानं पाणिलक्षणावधि ३९ यो मासः प्राप्यते तस्मिन्स्थानवी
क्षणविक्षणात् मासे शुभाशुभं वाच्यमित्युक्तानिभिः पुरा ४० इति मासद
र्शनं लक्षपक्षो दक्षिणः स्यात्करस्तदितरः सितः यत्पक्षे दर्शये हस्तं समुख्यान्य
स्तदन्यथः ४१ भाग्यं लक्षपक्षे जन्मज्ञाने वामहस्तस्पर्शने गोत्रधनायुरादिविचा
रः सर्वोपि दक्षिणहस्तान्मुख्यतया वाच्यः शुक्लपक्षे तु वामहस्तात् एवं चेन्न स्या
स्यात्तदा वामहस्तरेखा वैफल्यप्रसंगदहं चसामान्यतः विशेषस्तु पुंस्त्रादिलक्ष
तेः इति पक्षदर्शनं यदि नेवीक्ष्यते हस्ते स्तत्तिथेः स्थानकान्निज्ञात आरम्भग
णने वाच्यादिनाः सर्वे शुभाशुभाः ४२ अगुल्यंतर्गता दुष्टरेखस्थानस्थिता अपि

आत्रापि वामहस्तदृशा भावरेखाभि
हि गृहादीनां फलं फर्शीफलं ज्ञेयम्

जन्मयत्रराशिचक्रम्

दुष्टाश्रेष्ठादिनाश्वाश्वेमिश्राप्रादेशिनीदिनाः रणार्थेतेपिचशुभाअंगुष्ठस्थास्तदाऽशुभाः ४४ रोगप्रश्नेशांतिकाद्दौश्रेष्ठाश्वानामिकादि
नाःमध्यादिनाधनकरालाभसाम्राज्यदायकाः ४५ इतिदिनदर्शनं काघटीकीदृशीमेस्यादितिज्ञेयेकरेक्षणे यातिथिस्तानिजस्थाने
दत्वासर्वविलोकयेत् ४६ प्रातस्तुघटिकायुग्मंतिथेःस्थानेनियोजयेत् तदनुक्रमतःपंचदशभागान्विचारयेत् ४७ तुल्येनक्तदि
नेहेषक्रमोमेषतुलारवौन्यूनेऽधिकेघटीयुग्मेतद्ज्ञेयाधिकोन्नता ४८ घटीनांपलमित्येवंदिवसस्यनिवेधते रात्रौघटीपुनर्वी
आवामहस्तविलोकनात् ४९ इतिघटीदर्शनं अश्विन्यादिक्रमादत्रतारायंगुलिपंचके दिनभंहस्तविक्षायाःप्रातस्तद्वद्दशा
५० अंगुष्ठेपिकनिष्ठायांषट्त्रक्षाणिनियोजयेत् शेषासुपंचक्षाणिदशाचक्रमितीरितं ५१ साद्धसप्त ७।३० घटीमानेदशानु
क्रमतःकरेयदावीक्षेतसाज्ञेयाप्रष्टुर्जन्मदशावुधैः ५२ आचंभौवुशनीरशुक्रमेणासांप्रचारणास्थानयोगादृशाज्ञेयाशुभाशुभ
मिहेष्यति ५३ इतिदर्शनंपाणियद्वासरेवीक्ष्यसत्संक्रांतिर्दिनोदये देयाहोमानयोगेनतदनुक्रमतःपुनः ५४ शक्तिशालीक्षणो
प्रातेलग्नेसम्पाग्विचारयेत् स्थानयोगाद्जन्मासात्रत्रवाचेशुभाशुभं ५५ कनिष्ठाद्यत्रिभागाच्चमृगादिरविसंक्रमंमारम्यदिनसंक्रांतिर्य
त्रलग्नक्रमस्ततः ५६ लग्नेप्रमाणमुत्कृष्टेदिनेसार्द्धेषु ५।३० नाडिकाःघघश्चतस्रोवेविंशंतलानि ४।२० दिवसेल्पके ५७ भाष्यं
मेषसंक्रांतिमध्येप्रातर्द्वैरात्रयमध्येकेनचित्साणिदर्शितस्तदाऔदयिकंमेषलग्नमेवागतंतच्च कनिष्ठाद्दौमृगादिक्रमादनामिका
यांप्रथमत्रिभागेस्थितंतत्रकनिष्ठातृतीयत्रांशेशनिस्तेनलग्नद्वादशे मध्यमाग्रेगुरुस्ततःकन्याराशौगुरुःषष्ठःतज्जेन्यामुखेमंगल
षष्ठारवौचीक्षाध्यांसपोध्येसंहस्तवःस्वस्वतानतनकेप्रादक्षोजेपा=५=

अस्तोरात्रे 3 =

हस्तस्तद्वारो

अत्र जुंडलीदपमस्ति

M- 1042

स्तेनलग्नान्नवमेधनराशौमंगलः राहुकनिष्ठाद्वितीयांशस्थस्तेनलग्नादेकादशः सूर्योतजेनीद्वितीय अंशस्थस्तेनलग्नेऽष्ट
मः तथातद्दिनभअश्विनीस्थातुचंद्रचक्रानुसारेणकनिष्ठायाआद्यांशस्थानीयातेनलग्नाद्दशमश्चंद्रः शुक्रबुधौजन्मलग्नवद्दे
यौतेनलग्नस्यअंगुल्याःप्रथमत्रिभागस्थत्वात्सूर्येणामितिताववलग्नादष्टमौरावदिनलग्नग्रहाःज्ञेयाःकेषांचिन्मतेलग्नंनि
रंशीयज्योतिश्चारेणावग्रहस्थापनेअस्मिन्नेवावासरेद्वितीयःपरंदर्शयतितद्दालग्नात्सप्तमभवनेतुललग्नेतत्कर्तोत्सुवस्थाप्य
ठात्सूर्यवदेवदृत्वाविचारयेत् इतिदिनेलग्नचक्रदर्शनं लग्नंचेत्प्रथमेअंशेद्रेष्काणःप्रथमस्तद्द्वितीयांशद्वि
तियस्तुतृतियकेः५८ रतिद्रेष्काणाःनक्षत्रचक्रक्रमतोऽभिमतेयोगचक्रकेभूतलेदिनयोगस्यस्थापनात्सर्वमिक्षते ५९ यो

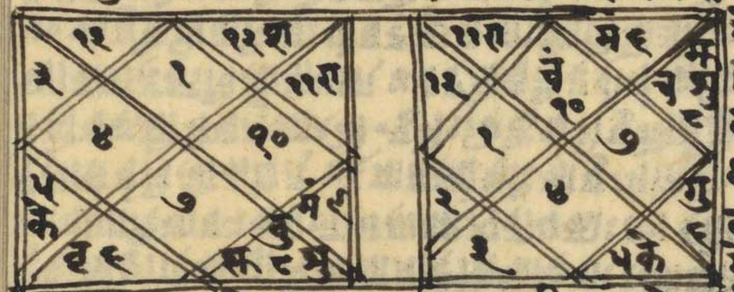

दिनलग्नेसराशिचक्रम्॥ः अत्रप्रष्टव्यंमहस्तरेखादिविचः
रणायपूर्णामपूर्णंफलम्ः॥

योगोऽष्टभागस्थःसर्वजःशुभकर्मसु अशुभेसमुपाद्दे योमायारूपविचिंतेना
त् ६०इतियोगदर्शनं दिशिकसंमयालभ्यमितिज्ञेयेकरेक्षरो यत्रात्मभंभेव
दृक्षचक्रानुक्रमतोदिशि ६१ मध्यमेगुष्टरेखीमेग्रामेसौख्यविनिर्दिशेत्ऋ
क्षत्रेयेंगुलीनांतुप्रागुक्तांतद्दिशेलभेत् ६२ राजार्धयोरंतरेध्विराज्यार्धभेम
वस्थितः राज्ञोमूलेस्वदेशादिग्रामोवक्रेतुपल्लिका ६३ पर्वतःपर्वतोद्देशो
मेरुःकरभसीमनि गुर्जरत्रासुराष्ट्राच्चास्तादिरत्नाकरांतरे ६४ अगुष्टमूलेऽ

चक्रग्राम २=

M-1042

क्षयतीर्थमेतद्दाक्षप्रभोः पारणाकेवृशेयंसमध्यदेशास्तंतरालचक्रंदिशांविवोध्वंविदिशांचविज्ञैः ६५ दिग्भागेयत्रतीर्थंभंतद्दिदिग
धिस्मृमुच्यते यद्वाखजन्मलग्नेनद्दिग्विदिग्वाविमृश्यते ६६ इतिदिक्चक्रदर्शनं अंगुष्ठाद्याः पंचवर्णाः सितपितारुणाहरित
श्यामश्वेतश्चभूतांनांतत्वानांपंचकंथा ६७ तर्जनीपृथिवीमध्याजलंवायुरनामिका कनिष्ठातेजइत्युक्तमंगुष्ठोव्योममूर्ध्वग ६८
मायाश्चतस्रोप्यंगुल्योजीवोंगुष्ठोबुधैःस्मतः तन्मूलनाडयाहंसोयंयत्करोतिगतागतं ६९ मूर्द्धोगुष्ठोभुजामुग्मंतर्जनिमध्यमापिच
यादावनामिकातारप्राणिनामंगपंचकं ७० शिरोमुखंतथाकंठोगुह्यभागत्रयंस्मृतं जठरंचकटिगुह्यंतात्रिकायांत्रयंस्मृतं
७१ मध्यमायांप्रदेशिन्यांस्कंधौबाहुचकूर्परे ऊरूजंघेचचरणौत्रयंगौरीकनिष्ठयोः ७२ हस्तेकूर्पेवकायस्यक्रमाद्दयवाअमी
शुभाशुभंनराणांचिह्नंघातादिर्येषुलक्ष्यते ७३ इतिदेहचक्रदर्शनं मस्तकेत्रयमास्येचकंठेभागांत्रयंत्रयं जठरेचत्रयंदेयंस्कंधयो
र्द्वंगुदेचभूः ७४ आत्मभाद्दिनभंयत्रतत्फलंप्रष्टुरादिशेत् शीर्षेमुखेतथाकंठेराज्यंभोज्यंसुखंभवेत् ७५ जठरेगुप्तवित्तंस्याद्गुह्ये
भोगोनपाद्दनं स्कंधेजयोथशेषांगेक्लेशोहानिर्भयंभवेत् ७६ इतिदेहचंद्रानुमानेनहस्तचंद्रचक्रम् अथमुष्टिज्ञानमते अंगुष्ठःपंच
वर्णस्याद्दक्पीतसितासिताः शत्रुहाघाहरितीतरक्तपिंगसितेरुणा ७७ मध्यमानामिकाजिह्वासावित्रीचप्रदेशिनी स्पर्शनंनयनंतारश्चो
त्रमंगुलकोमतं ७८ अंगुष्ठोमधुरोमध्यातिक्तःकटुप्रदेशिनिः काषायानामिकाचाम्लाकनिष्ठारसपंचकं ७९ दुर्गंधांतर्जनीरुद्धा

अनामिका

करतले=

मुद्धो१=

M-1045

समुद्रिक० २०

सुगंधोंगुष्ठईरितःसुगंधानामिकाकिंविन्निर्गंधामध्यमालघु ८० कठोरोंगुष्ठकोंगुर्वीमध्यारूक्षोस्मकाहिमाः कनिष्ठाकाकोमलालघ्वील
ह्मीःस्निग्धहिमाशिवा ८१ मतांतरे अंगुलीत्रगुरुलघुःकनिष्ठादिलघुर्मदुःगुरुःस्निग्धःपुनारूक्षःशीतास्निग्धातिरूक्षिकाः ८२ अंग
ष्ठोवर्तुलस्त्रस्त्राकांचनीवप्रदेशिनीचतुरस्रातिदीर्घास्याज्योष्ठहस्वाशिवामता ८३ जयाविपूर्वीतारादिर्जयंतश्चपराजिता आदिनाथ
स्त्वमतभुक्अंगुष्ठोजगदीश्वरः ८४ एवंपाणिनिरूपणेवरधियांलोकत्रयीचिन्मयीभावोभावनयाभवेद्दुरुविधंप्रश्नेप्रकाशोदया
वालभ्यंविशदार्थलभ्यमनिशंतेषांविशेषांगिरंसभ्यानांसमुदेतिमेघविजयंसारस्यमुत्सप्तां ८५ इतिअंगुलीस्वरूपचक्रम्
इतिश्रीहस्तसंजीवनेसिद्धान्तेतिथ्यादिहस्तस्वरूपवर्णनाधिकारःप्रथमः अथस्पर्शनं स्पर्शनाद्दंगविद्यायांयथाफल
मुदीर्यते तथावाच्यंफलंस्पर्शादंगत्वाच्छक्तिशालिनः १ सर्वतोभद्रयंत्रंतल्लिखित्वापाणिगर्भके पुष्पैःफलैश्चतत्पूजांर
कृत्वामायास्पृशेद्बुधः २ यंत्रस्यापनाज्ञेयासामन्यतःपृच्छास्त्रिपुरास्पर्शतोऽखिलाःसांगुष्ठाविषमाःश्रेष्ठाःसमास्तुशोभनाः
।क्वचित् ३ लाभालाभसुखंदुःखंजीवितमरणंतथांगमागमोजयेभगौकार्यीकार्यंशुभाशुभे ४ चतुःप्रियादिक्रमतःस्पर्शतं
चांगुलेरिदं वाच्यंविचक्षणैर्यद्वातत्कालप्रश्नतः ५ लौकिकाअपिस्पर्शाछकुनमाहुःरामचंद्रस्वरलीलाविलासं सीताकष्टेवस्त्रन
वासहनुकाइतजरणवर लक्ष्मणकाजकरिघरिआवई इतिचतुरंगुलीस्पर्शाद्दुमाममपृच्छा दिनमानमपिज्ञेयमंगस्पर्शेनदुर्दिने

२० श्रीराम

M-1042

सर्वतोभद्रचक्रम्:

१५हं	२८०	क्षि	२५हुं	हः५०
२०स	२४५	प	३०७४	सः७५
क्षि	य	ओं	स्वा	हा
७०ह	२३५	स्वा	६७हुं	हः५
५५स	१०२	ह	सुं६५	सः४०

पातिथिः साघटी वा ज्योतिषे पि च संमाता ६ अतउक्तं ज्योतिःशास्त्रे रा
के १ कादश ११ शत्रु ६ संमित घटी संख्याकनिष्ठांगुलीयवैरंगुलिभिर्ज
नैर्निगदिता आदिः परैर्ज्ञायते रांके केन करस्य पंडितवरैर्बुद्धागिरा वा
गुरोरेवं रवैदुरवीविनापि सततं रात्रिदिने वोच्यते ७ मतांतरे पुनरंगुष्ठा
दिपंचके पंच १।२ ३ ४ ५ तिथयः ततस्तर्जन्यादिचतुष्टये चतस्र ६७
८९ स्तिथयः पुनरंगुष्ठादिपंचके पंच ति १० ११ १२ १३ १४ थयः पुनरंगु
ष्ठे पंचदशी १५ तिस्थाहिनमानं दश्यते यदुक्तं अंगुष्ठादौ विज्ञानीयादिकी १ द्विकु १० तिथि १५ सं
ख्यकाः तर्जन्यादि २ रसा ६ रुद्रा ११ मध्यायां त्र रश्वि ७ भास्करा १२ वेदा ४ ष ८ विश्वा १३ सावित्रीपंचा ५ क ९ मनवो १४ लघो
गतशेषाणि लभ्यंते दिवा ग्रौ च नाडिकाः अंत्रभाष्यं तन्मते अंगुष्ठे चंद्रो ६ योपि युक्तः प्राच्यमते ६ सिरा हंस्तेवाम हस्ते पा
श्चात्यमतं ते यमिति सिद्धांतः लोके कीदृगिदं वर्षे सुभिक्षं वा ह अनघा भविष्यतीति ज्ञाते चेकुमारी परिपृच्छे १० सुभोज्य म
धुरखादैः कंकमे अंहनैः करौ विलिप्य पुष्पैः संपूर्य स्पृश्य आशास्तदंगुलैः ११ प्रभवाद्याः समा वर्षाः कंचनाद्यत्रिभागतः

संवत्सरं वर्त्तमानं व्यवस्थाप्य विलोकयेत् १२ सृष्टे विंशोयके वर्षे प्राप्ते तस्य शुभाशुभं वाच्यं नक्षत्रचक्रानुक्रमतो दिक्विचार्यते
१३ यद्वा तामुमये पात्रे कुंकुमस्य करद्वयं कुमार्या कारयेत् तत्र फलं न्यासाच्छुभाशुभं १४ अत्र भाद्यं कनिष्ठायाम् अथ विंशोत्त
कात्प्रभवादि वर्षाणि भवंति पंचदशसंख्यानि ततो न्यस्मिन् हस्ते यं चदशरा वंवारद्वये षष्टि भवति अत्र पूर्वं मः पश्चाद्दक्षिणो वा
हस्ततो भूयोपि वामस्ततो दक्षिणा इति क्रमः स्त्रीत्वात् ततो वर्त्तमानवत्सरं नान्नाज्योतिषानुसारेण निर्णीय दृष्टे यत्र सृष्टे विंशो
पके ३ पे अंशे समायाति तदंगुलिस्वरूपाद्रेखाचक्रादि विमर्शात् फलं शुभाशुभं तद्वत्सरे भवतीति एवं युगेपि द्वादशभागक्रमे
ण विचार्य अत्रोदाहरणं संवत् १७३७ वर्षे सुभिक्षं निर्णीयाय यथा विधि कुमार्या सृष्टो दक्षिणहस्तस्य अनामिकायास्तृतीय
रूपांशस्तेन प्राप्तरा कविंशतितमः सर्वजिन्नाम संवत्सरः एवं त्रिंशद्वत्सर फलानि लभ्यंते यदि च चित्रभान्वादि द्वितीयचंद्र
शके वर्त्तमानः संवत्सरो भवति तदा वा नामिकातृतीयांशे सृष्टे चित्रभानोरेकविंशतितमः शुभकृत्संवत्सरो भवति एवं हेमलं
बादि तृतीयपंचदशे वर्त्तमानः संवत्सरस्तदा दक्षिणहस्तानामिकातृतीयांशे सृष्टे हेमलंबादेकविंशतितमः पिंगलसंवत्स
रः स्यात् एवं परिधान्यादि चतुर्थपंचदशके वर्त्तमानस्तेनैकविंशतितमः सर्वजिद्वा अस्ततउक्तं वर्त्तमानसंवत्सरं व्यव
स्थाप्य विलोकयेदिति अथ वर्षे ज्ञाते पि कस्यादिशि शुभमशुभं वा भविष्यतीति ज्ञातव्ये अक्षाप्यतृतीयादिवसे सूर्यो

२१
श्रीराम

M-1042

दृष्टे यन्नक्षत्रतद्भूतलेदृष्टायत्रयत्र यदिशि स्थाने संवत्सरभमायातितस्थानरेखाग्रहादिविचारणायाफलंवाच्यं अथदिग्ज्ञा
नेपिसंवत्सरभगणैकेदृष्टायत्रदेशेभंतत्रशुभाशुभंवाच्यं एकस्मिन्देशेपिदेशभंभूतलेदृष्टायत्रग्रामभमायातितत्र
स्थानादिविचारणायाशुभाशुभंज्ञेयंग्रामेपिग्रामभंहस्ततलेदृष्टायत्रगृहेपतेर्ग्रामपतेर्वानामभंतत्रफलंशुभाशुभंव
ध्यांकराक्रांतदृष्टरेखंपट्टंदुष्टगृहेस्थितंसंवत्सरेणराशिदिमेलकंवविचारयेत् १५ हस्तस्पर्शेक्षणेदेवाद्वाषाढमा
वरोपिवा तदातिवृष्टिर्जेष्ठादौनवृष्टिर्मध्यमान्यथा १६ इतिहस्तस्पर्शेनशुभाशुभज्ञानं रावंमासंतथापक्षंदिनं
वेलाफलंतथा भागस्पर्शेनविज्ञेयंगृहलग्नेविचारणात् १७ सूक्ष्मपर्वस्वरूपेणातथालग्नविचिंतनात् गृहस्वरूपमा
लोक्यमुष्टिज्ञानेविवेघते १८ इतिमुष्टिज्ञानं नष्टंमेकगतंवस्तुइतिज्ञेयेकरंस्पृशेत् नष्टस्यदिनभंगेभंदृष्टायदिशि
वस्तुभं १९ इतिवस्तुदिग्ज्ञानं वस्तुभंदक्षिणाभागेप्रतीच्यांत्रिपुराग्रगेतेदृनलभ्यतेवस्तुमेरोप्राच्यांलभ्यते २० मध्य
भेनगतंवस्तुकष्टाल्लभ्यमुदग्रदिक् मायाज्ञात्वाचौरजातिवस्तुरूपंतुपर्वणा २१ वयोपिचकनिष्टादेः स्पर्शाद्वाला
दिकंवदेत् भूतपंचकतःस्थानंज्ञायतेनष्टवस्तुनः २२ याम्यायाःस्पर्शेनस्यात्तत्वपंचकमिष्यते. पृथिव्यावाज

कस्तूरी=
कर्पूर ३=

अंगुल्याग्रं

M-1042

लेनष्टं प्राप्यते नापि यत्नतः २३ शेषमात्रं तु दहने पवने पवने वोम्नि नाप्यते एवं तत्वात्तथा लग्नान्नष्टप्राप्तिर्विचार्यते २४
इति गन्तवस्तुप्राप्तिज्ञानं निधानं केति पृच्छायां न लेहस्तेक्षणसभं संस्थाप्य यत्र मूलं स्यात्तत्र स्यान्निश्चयाद्धनं २५ ॥
क्रूरग्रहेणादृष्टे भेतद्धनं लभ्यते न हि सौम्येन लभ्यते क्रूराक्रांते नास्तीति निर्णयः २६ इति निधानज्ञानं अथ भोजनं
भोजनं कीदृशं भोज्यं खन्नो वा कीदृशो मनुष्य इति ज्ञेये स्पृशेन्मायां सांगुष्ठं सा विचार्यते २७ धातुमूलादिकं वस्तु तथा का
मद्रुघास्थितिं लग्नाद्ग्रहांश्च विज्ञाय वाच्यं सर्वं शुभाशुभं २८ इति भोजनज्ञानं गर्भप्रश्ने करस्पर्शे समांगुल्यां तु वा
लिकां पुत्रः स्याद्विषमांगुल्यां तत्स्पर्शे न पुंसकं २९ अथ स्वरः बालः कुमारो यो युवा हि वृद्धो मृतः स्वराक्रमात् ताराद्रि
कामद्रोग्ध्रीषु गणेशचक्रव्यवस्थिताः ३० अथ नासिकास्वरः यातिथिर्यत्र भागे स्थितमरभ्यततो बुधः दर्शनात्स्पर्शनाद्
द्वापि गणयेद्गणकोत्तमः ३१ सूर्योदये घटीयुग्मस्थापनानुक्रमात्पुनः रविशशिचसूर्यदुपरिपाटी सितेतरे ३२ सित
पक्षे शशिरवीक्रमो यं तिथिसंगतः कार्यस्ततो यद्वाहस्तदृष्टेः स्पद्वृद्धिकादृये ३३ तत्स्वरस्याभ्युदयो वाच्यः स्पर्शनक्र
मेण भागो यः प्राप्यते तत्स्वरस्योदयमादिशेत् ३४ भाष्यं यथा उदाहरणं संवत् १७३७ आषाढसितेपक्षे द्वितीया

३ संसम ७ घटीसमयेकरे ओदयिकीद्वितीयासागोर्यामूलेअंशेत्यामारम्यतत्रंशादूर्द्धिकाद्वयंमतिअंशेयोजयतेरवंचसमघटीसमयेप्राप्त

M-1042

अं श्चतुर्थस्त्रिंशः मध्यामूलअं ३ 45

पायांसमयेप्राप्तश्चतुर्थस्त्रिंशः मध्यामूलअंशंस्तद्दाशशिरवीतिसितयक्षक्रमाश्रयणाज्ज्ञातः सूर्यस्वरः मध्यामूलेअंशस्थितत्वाः लु
प्तीप्राप्त्यादिशुभफलंकनिष्टादितिरवंदर्शनतः स्वरोदयः स्पर्शेतुयोभागोयेनस्पृष्टस्तंयावद्दौदयिकतिथिस्थानअंशादारम्यशशि
रवीतिसितपक्षेक्रमाश्रयणात्चंद्रः सूर्योवायुः समायातिसस्वरोदयः प्राप्तः कृष्णपक्षेतुरविशशीतिक्रमात्ज्ञेयं रतिस्पर्शनेनस्वरो
दयः अथभौमंआघप्रभोर्भगवतः पारणाहेदिनोदये यस्यकस्यापिसंस्पृशः पाणिवीणाजयशालिनः ३५ गुरूणाभुज्यमानेयन्नक्षत्रं
दीयतेतले यत्रायातिवयंदेशनक्षत्रंतद्विचार्यते ३६ मंगलेनतदाक्रांतंदृष्टवात्रिपुरातगं तद्दिशेभूमिकंपोवामारिवीराजविग्रहं ३७ रा
निनायत्समाक्रांतदृष्टंदक्षिणादिगंततत्रदेशेभयंभंगोदुर्भिक्षंराजविग्रहः ३८ अथव्यंजनलक्षणं अनंतवीर्यस्यपुंसोपवाः।
प्राग्विनिवेदिताः तद्रेखायाःप्रमाणेनज्ञेयंव्यंजनलक्षणं ३९ यत्रोर्ध्वरेखातत्रस्याच्छुभवान्सतोशुभं यद्वारहोःशनेर्वाभभस्थि
त्यादिभचक्रके ४० तारादिदृष्टादृशाशेषुयत्रतत्राशुभंदिशेत् प्रागुक्तावयवापेक्षेशुभंतुगुरुभेस्मृतं ४१ अथोत्पातः यत्ररा
हुसमाक्रांतंदेशभंतत्रसंभवेत् उत्पातोविग्रहोघोरश्चक्रमस्तुभौमवत् ४२ यद्वाकनीनिकापूर्वअंशाद्वत्सरसंस्थितो यत्रवर्षेव
र्तीमानंततस्थानेनविचार्यते ४३ अथांतरिक्षंवर्षमासायनतिथिलग्नेधिस्मविमर्शनंगृहाद्यंपूर्वमेवोक्तमंतरिक्षंनिरीक्षते

M-1042

समुद्रीक०
२३

४४ अत्र चूडामणि विज्ञेया अङ्गुराङ्गेश्वरा अंगुष्ठतः क्रमात् अंगुष्ठ उत्तरोलक्ष्मी अधरा नामतो मता ४५ आलिंगिता नामिका स्यान्म
ध्यमा त्वभिधुमिता दग्धा प्रदेशिनी तासां फलं चूडामणौ स्फुट ४६ अथ शकुने लक्ष्मीः स्पर्शोत कीराजाभयणो नामिका शिवा कनि
ष्ठा पिंगला काकः प्रदेशिन्यां व्यवस्थितः ४७ शकुनेक्षणावेलायां संयोज्य पाणियामले अंजलिं मंत्रयेन्मायामुखेनासेन सांगुलं
४८ अंनमईनमश्चाग्रे उंनमस्ततरोंनमः उंनमोविष्णुतो ज्ञेयः क्रमोन्यासेमिमंत्रणे ४८ शास्त्रादृशकसंस्पर्शात् वामवामं विमर्शनः
क्षेमपूर्वं वदेल्लाभं ज्ञात्वा शकुनपंचकं ५० स्थानं चेष्टा तथा वेला बलाबलं परस्परं प्राज्ञः शकुनशास्त्रेण रत्नपंचकतो वदेत्
५१ तारादिक्रमतश्चैकं द्विकं त्रिकं चतुष्कं त्रिवारस्पर्शनाद्बोध्या हस्ते या शककेवली ५२ प्रणवः शुक्रपाणीति दिने स्वाहेति मंत्रतः
अभिमंत्रमहाब्रह्मस्पर्शनं ज्ञानसाधनं ५३ करस्पर्शात्स्पर्शादिव परिणाता कांचनमहारसप्रेरवन् सिद्धिं सुगुरुवचशोमेघविजयाख्यः॥
विदित्वा पृच्छानां यरहकुरते निर्णयमहो महोमिस्तस्मात्स्वाङ्गुववनभवनावासनविधिः ५४ इति श्रीहस्तसंजीवने सिद्धेजाने हस्तस्प
र्शनाधिकारः संपूर्णः श्रीरामाय चंद्रायनमोनमः शुभमस्तुमः॥३॥ श्रीशंवत १९५५ शाके १७२० भाद्रोछस्मपक्षे सप्तमी के रज्जः

२३
श्रीराम

D. A. V. COLLEGE LIBRARY
बालचन्द्र पुस्तकालय
LAHORE